

Anna-Riina Tuomola

AISTIBINGO – TOIMINTATUOKIOITA AISTIEN PARISSA
KETUNPESÄN PÄIVÄKODIN PIRPANARYHMÄLLE

Sosionomin koulutusohjelma
2018

AISTIBINGO - TOIMINTATUOKIOITA AISTIEN PARISSA KETUNPESÄN PÄIVÄKODIN PIRPANARYHMÄLLE

Tuomola, Anna-Riina
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Sosionomin koulutusohjelma
Helmikuu 2018
Ohjaaja: Kumpulainen, Lenita
Sivumäärä: 49
Liitteitä: 3

Asiasanat: Aistit, aistimukset, sensorinen integraatio, sensorisen integraation häiriö, aistibingo, lapsihavainnointi, varhaiskasvatussuunnitelma, toimintatuokio

Aistibingo oli Turussa sijaitsevan Ketunpesän päiväkodin 3-4 – vuotiaiden Pirpanaryhmälle suunniteltu ja toteutettu toiminnallinen kokonaisuus, joka koostui kymmenestä aistien toimintaan keskittyvästä toimintatuokiosta sekä niiden suunnittelusta, toteutuksesta ja havainnoinnista. Toimintatuokioiden oli tarkoitus mahdollistaa lapsille turvallinen ympäristö aistiärsykkeiden saamiseen ja aistimusten havainnollistamiseen pedagogisin menetelmin sekä testata näiden toimintatuokioiden hyödyllisyyttä. Aistibingon tarkoituksena oli selvittää kohderyhmän tämänhetkistä tilannetta aistimuksiin reagoinnin, ohjeen ymmärtämisen ja ryhmässä toimimisen osalta.

Ketunpesän päiväkodin toiminnassa painottuu luonto ja ympäristö. Luontoa käytetään oppimiseen, liikkumiseen ja retkeilyyn. Ketunpesässä pyritään luomaan lapsille kodinomainen sekä turvallinen ympäristö ja lapsia opetetaan kunnioittamaan luontoa.

Aistibingon teoriapohjaksi kerätiin tietoa sensorisen integraation toiminnasta ja sensorisen integraation häiriöstä sekä eri aistien toiminnasta. Sensorinen integraatio on aivoissa tapahtuvaa aistitiedon jäsentymistä kokonaisuuksiksi. Aivot keräävät aistitietoa näköaistin, kuuloaistin, hajuaistin, makuaistin sekä tuntoaistin avulla. Kerätyn tiedon aivot jäsentävät yhteen joko refleksinomaiseksi toiminnaksi tai muuksi tarkoituksenomaiseksi toiminnaksi. Tarkoituksenmukainen toiminta on asioiden yhdistämistä ja niistä oppimista. Refleksinomainen toiminta on lihasmuistista tuleva automaattinen reaktio aistiärsykkeeseen. Sensorisen integraation häiriö johtuu aistitiedon puutteellisesta jäsentymisestä aivoissa. Siitä saattaa seurata lapsella käytöshäiriöitä, kuten levottomuutta tai keskittymisvaikeuksia, sekä ikätasaisen kehityksen viivästymistä tai oppimisvaikeuksia.

Aistibingon avulla saatiin tukea lapsihavainnointiin ja lapset tuen tarpeen kartoitukseen varhaiskasvatussuunnitelmien laatimista varten. Toimintojen aikana saatiin myös arvokasta lisätietoa ryhmän lapsista ja heidän ominaisuuksistaan. Aistibingon toteutus antoi varhaiskasvatuksen toiminnan suunnittelun kannalta tärkeitä tietoja ryhmän lasten reaktioista ja ohjeiden vastaanottamisvalmiuksista sekä ryhmässä toimimisesta. Aistibingo auttoi ryhmän lapsiin tutustumisessa sekä antoi varmuutta ryhmän vastuullisena lastentarhanopettajana toimimiseen.

SENSEBINGO

Tuomola, Anna-Riina

Satakunnan ammattikorkeakoulu, Satakunta University of Applied Sciences

Degree Programme in Bachelor of social services

February 2018

Number of pages: 49

Appendices: 3

Keywords: sense, senses, sensory integration, sensory integration disorder, sensebingo, child observation, early childhood education plan, operational quality

Sensebingo was designed and implemented by the Ketunpesä kindergarten in Turku and it consisted of ten exercises focusing on sensory activity and observation. Sensebingo's operating logs were designed to enable the educator to detect disparities in the activities of child sensory integration and to help observers help the educator understand the various reactions of children to the sensory stimulation given.

The activities in Ketunpesä kindergarten is focus on nature and the environment. Nature is used for learning, moving and hiking. Ketunpesä aims to create a cozy and safe environment for children, and children are taught to respect nature.

The theoretical basis for the sensebingo was gathered information on the sensory integration of the operation, its interference and the functioning of the various senses. Sensory integration is a brain-based sensory analysis of the whole entity. The brain collects sensory information with visuals, hearing, smell, taste and tactile. In the brain the collected information is structured together as a reflexive activity or other meaningful action. Appropriate action is the merging and learning of things. Reflective action is the automatic reaction from muscle memory to sensory stimulation. The sensory integration disorder is due to the lack of sensory analysis of the sensory data in the brain. This may result in behavioral disorders such as restlessness or difficulty in intercourse in the child, as well as delays in learning or causes learning difficulties.

Sensebingo helped kindergarten teacher to observe children and their needs to support early childhood education plans. During the activities, valuable information was also provided about the children's group behavior and their characteristics. The implementation of the Sensebingo gave kindergarten teacher many important early childhood education information relevant to the planning of the work of the group on the reactions of the child in group and the ability to receive instructions and to work in the group. Sensebingo helped the kindergarten teacher to explore the children and gave assurance how to act to responsible teacher in the group.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	VARHAISKASVATUS.....	7
2.1	Varhaiskasvatustuki.....	7
2.1.1	Varhaiskasvatussuunnitelma	7
2.1.2	Ryhmäsuunnitelma	8
2.1.3	Kehkeytyvä opetussuunnitelma Aistibingon osalta:	9
3	TOIMINNALLINEN OPINNÄYTETYÖ	12
4	MITÄ OVAT AISTIT?	13
4.1	Näköaisti	13
4.2	Kuuloaisti.....	14
4.3	Makuaisti.....	14
4.4	Hajuaisti	15
4.5	Tuntoaisti	16
5	SENSORINEN INTEGRAATIO JA SEN HÄIRIÖ.....	17
5.1	Sensorinen integraatio.....	17
5.2	Sensorisen integraation häiriö.....	18
5.3	Sensorisen integraation kehitys.....	20
5.4	Mistä sensorisen integraation häiriö johtuu?	22
6	AISTIBINGO	23
6.1	Mitä, miksi ja kenelle.....	23
6.2	Toimintakerrat ja niiden sisältö	24
6.2.1	Toiminnan virittäminen kuvakirjan avulla	24
6.2.2	Liman valmistaminen	25
6.2.3	Tuoksupurkit	27
6.2.4	Luupit	28
6.2.5	Hamahelmiin piilotetut esineet.....	29
6.2.6	Satuhieronta	30
6.2.7	Makutesti	31
6.2.8	Äänien kuuntelu.....	32
6.2.9	Aistirata	33
6.2.10	Bingotaulun tarkistus ja toiminnan päätös	36
7	TOIMINNAN MUOKATAVUUS	37
7.1	Toiminnan muokkaaminen	37
7.2	Ideoita jatkoon	37
7.2.1	Tunnistus- ja tunnustelupussit sekä tunnustelutaulu	38

7.2.2 Tutkitaan vettä	38
7.2.3 Tarinat ja sadutus.....	38
7.2.4 Pantomiiimi	39
7.2.5 Puhaltaminen ja suujumppa.....	39
7.2.6 Kadonnut kaveri -leikki.....	39
7.2.7 Taikataikina, muovailuvaha ja muut erilaiset massat.....	39
7.2.8 Tuntoaistimuksia	40
8 HAVAINNOT JA VERTAILU.....	41
8.1. Lapsikohtaiset havainnot.....	42
9 POHDINTA.....	46
LÄHTEET.....	49
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Ajatus aisteista, aistimuksista ja niiden toiminnasta opinnäytetyön aiheeksi syntyi varhaiserityiskasvatuksen opintojakson aikana ja kypsyi pikkuhiljaa havainnoidessani varhaiskasvatuksen työharjoitteluissa kohtaamiani lapsia ja seuratessani heidän eroavaisuuksia. Päiväkotiarjessa joillakin ilmeni levottomuutta, toisilla herkkyyttä valolle tai koville äänille. Toiset nauttivat sormiväreillä maalaamisesta, kun taas toisille oli hyvin haastavaa maalata ilman sutia. Joillekin saksilla leikkaaminen oli äärimmäisen haastavaa. Osalle lapsista kaiken toiminnan aloittaminen tuntui olevan ylivoimaisen vaikeaa tai tuntui ettei annettua ohjetta ymmärretä täysin. Näille kaikille lapsille yhteistä oli se, että kenelläkään ei ollut tiedossa olevaa neurologista tai kasvuympäristöstä johtuvaa syytä näihin piirteisiinsä.

Aihe jäi kiinnostamaan minua ja jäin pohtimaan näitä tilanteita ja sitä, miten näiden lasten kanssa tulisi toimia päiväkodin arjessa sekä sitä miten nämä herkkyydet olisi helppo havaita. Aihetta miettiessäni sain ajatuksen, että toteutan toiminnallisen Aistibingon havainnoinnin tueksi. Aistibingo koostuu pienistä toimintatuokioista eri aistien parissa. Idea aiheesta vahvistui seuratessani lasten käyttäytymistä ja tarpeita päiväko-deissa harjoitteluiden aikana sekä lukiessani uutta vuoden 2017 varhaiskasvatussuunnitelmaa. Varhaiskasvatussuunnitelman mukaan varhaiskasvatuksen parissa työskentelevällä on vastuu käyttää erilaisia pedagogisia menetelmiä vahvistamaan lapsen vahvuuksia painottaen menetelmissään lapsen omia mielenkiinnon kohteita sekä havainnoida lapsen mahdollisia tuen tarpeita. (Heiskanen 2017).

Aihetta tutkiessani löysin tietoa, että monen lapsen hankaluudet arjessa johtuvat sensorisen integraation häiriöstä ja lapsi ei mahda näille piirteilleen mitään. Näihin arjen hankaluuksiin ei aina löydy ympäristöllistä tai fysiologista selitystä ja nämä lapset leimataan hankaliksi tai hitaiksi, vaikka todellisuudessa heidän aivonsa eivät pysty käsittelemään aistitietoa normaalisti. (Kranowitz 2015, 34-35.)

Aistibingon toteutuksessa pyrin käyttämään menetelmiä, jotka helpottavat kasvattajan havainnointia ja tuottavat lapsille onnistumisen kokemuksia sekä ovat helppoja ja yksinkertaisia toteuttaa kaikissa varhaiskasvatuksen toimintaympäristöissä kaikille varhaiskasvatusikäisille lapsille.

2 VARHAISKASVATUS

2.1 Varhaiskasvatustalaki

Varhaiskasvatustalain ensimmäisen luvun mukaan varhaiskasvatus on lapsen tavoitteellista ja suunnitelmallista hoidon, kasvatuksen ja opetuksen muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka. (Varhaiskasvatustalaki 580/2015 1 §). Laissa määritetyn varhaiskasvatuksen tavoitteena on muun muassa edistää lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä sekä hyvinvointia. Varhaiskasvatuksen tulisi tukea lapsen oppimisen edellytyksiä ja edistää elinikäistä oppimista, toteuttaa lapsen leikkiin ja liikkumiseen perustuvaa monipuolista pedagogista toimintaa sekä mahdollistaa myönteiset oppimiskokemukset. Varhaiskasvatusympäristö tulee olla kehittävä ja oppimista edistävä. Varhaiskasvatuksen tulee turvata lasta kunnioittava vuorovaikutussuhde lapsen ja varhaiskasvattajan välillä sekä tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarve ja järjestää tarvittaessa tarkoituksenmukaista tukea lapselle. Varhaiskasvatuksen tulee kehittää myös lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja sekä edistää lapsen toimimista vertaisryhmässä ja varmistaa lapsen mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa itseään koskevien asioiden suunnitteluun ja toteutukseen. Varhaiskasvatuksen tulee myös tukea huoltajia kasvatustyössä ja toimia yhteistyössä heidän kanssaan lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi. (Varhaiskasvatustalaki 580/2015 2 §.)

2.1.1 Varhaiskasvatustalasuunnitelma

Opetushallituksen tehtävänä on vastata toimialaansa kuuluvan koulutuksen ja varhaiskasvatuksen kehittämisestä, edistää koulutuksen ja varhaiskasvatuksen tuloksellisuutta sekä seurata niiden järjestämistä. (Laki opetushallituksesta 564/2016 2§). Opetushallitus määrittää varhaiskasvatustalain perusteella, että lapsen varhaiskasvatustalasuunnitelma laaditaan jokaiselle päiväkodissa ja perhepäivähoidossa olevalle lapselle yhdessä lapsen ja hänen huoltajien kanssa. (Varhaiskasvatustalaki 580/2015 7 §). Lapsen varhaiskasvatustalasuunnitelman avulla asetetaan yhteisiä tavoitteita ja sovitaan yhdessä siitä, kuinka kunkin lapsen yksilöllistä kehitystä, oppimista ja hyvinvointia edistetään

suunnitelmallisesti varhaiskasvatuksessa. Tarvittaessa se toimii myös kehityksen ja oppimisen tuen suunnittelun välineenä. (opetushallituksen www-sivut 2018.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määrätään varhaiskasvatuksen toteuttamisen keskeisistä sisällöistä, varhaiskasvatuksen järjestäjän ja lapsen vanhempien ja muiden huoltajien välisestä yhteistyöstä, monialaisesta yhteistyöstä sekä lapsen varhaiskasvatussuunnitelman sisällöstä. (Varhaiskasvatuslaki 580/2015 9 §). Varhaiskasvatuslaissa on määritetty, että lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan on kirjattava tavoitteet lapsen varhaiskasvatuksen toteuttamiseksi lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevalla tavalla sekä toimenpiteet tavoitteiden toteuttamiseksi. Lisäksi suunnitelmaan kirjataan lapsen tarvitseman tuen tarve, tukitoimenpiteet ja niiden toteuttaminen. Lapsen varhaiskasvatusta suunniteltaessa, toteutettaessa ja arvioitaessa lapsen mielipide ja toivomukset on selvitettävä ja otettava huomioon hänen ikänsä ja kehityksensä edellyttämällä tavalla. Lapsen vanhemmille tai muille huoltajille on annettava mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa lapsensa varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin. (Varhaiskasvatuslaki 580/2015 7 §.)

Jokaiselle lapselle laaditaan oma varhaiskasvatussuunnitelma, jotta varhaiskasvatus toteutuu lapsen edun näkökulmasta ja tukee varhaiskasvatuksen yleisten tavoitteiden toteutumista yksilöllisesti. Varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan tavoitteet kasvatäjille ja toimintaympäristölle. Tavoitteet asetetaan tukemaan yleisten tavoitteiden toteutumista. Varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan havaintoja lapsesta, toimintatavoista ja niiden vaikutuksista sekä lapselle kootaan omaa kasvunkansiota tukemaan pedagogista dokumentointia. Eli varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan mitä tehdään kasvun, oppimisen ja kehityksen tueksi sekä miten se tehdään ja arvioidaan kuinka tämä työ on onnistunut. (Turun varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 8-9.)

2.1.2 Ryhmäsuunnitelma

Varhaiskasvatussyksikössä laaditaan myös ryhmäsuunnitelma, johon kirjataan toimintamalleja ja toiminnan arviointia koko ryhmän osalta. Suunnitelmien laadinnassa tehdään tiivistä yhteistyötä lasten huoltajien kanssa. Ryhmäsuunnitelmassa näkyy miten

huoltajat on huomioitu suunnitelman laadinnassa miten huoltajien osuutta tuetaan, millä keinoin lasten osallisuutta tuetaan toiminnan suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa sekä miten huomioidaan lasten kiinnostuksen kohteet ja tuen tarpeet. Siinä näkyy kuinka kehkeytyvä opetussuunnitelma, oppimisympäristöt ja niiden hyödyntäminen toteutetaan. (Turun varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 10-11.) Turun varhaiskasvatussuunnitelmassa määritellään monipuoliset työtavat käsittämään muun muassa leikkiä sekä tutkimista ja oppimista pyritään suunnitelman mukaan mahdollistamaan monipuolisten projektien sekä erilaisten oppimistapojen käyttämisen kautta. (Turun varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 36-37).

2.1.3 Kehkeytyvä opetussuunnitelma Aistibingon osalta:

Turun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmassa on kuvattu kehkeytyvää oppimissuunnitelmaa kahdeksan kohdan avulla. Alla käytän näitä kohtia ja vastaan niihin Aistibingon osalta. Kappaleen lopusta löytyy Kuva 1 kehkeytyvästä opetussuunnitelmasta, jossa on kuvattu projektin toteutusta kehkeytyvän opetussuunnitelman mukaan. (Turun varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 10-13.)

1. Miten projekti sai alkunsa?

Ajatus Aistibingoon lähti minulta. Pohdin valmiiksi aiheen monipuolisuutta ja sovitamista eri oppimisympäristöihin sekä oppimisen alueisiin. Toteutuksessa päädyin koko 12 lapsen ryhmän projektiin, joka sisälsi myös paljon erilaisia pienryhmähetkiä eri kokoonpanoilla. Myös vanhemmilta tuli toive meille ryhmän kasvattajille jo ennen projektin alkua kiinnittää huomiota aisteihin ja näin ollen heidän tutustuttaminen aiheeseen oli sujuvaa. Kerroin projektista vanhempainillan yhteydessä syyskuussa 2017 ja vanhemmilla oli mahdollisuus etukäteen tutustua opinnäytetyösuunnitelmaani sekä kysellä projektista enemmän suoraan minulta. Toiminnan aikana tietoa sen etenemisestä kirjattiin viikkokirjeisiin.

Muokkasin, muutin, vähensin ja lisäsin Aistibingon toimintahetkiä sen mukaan mitkä aiheet lapsia kiinnostivat ja mitä he halusivat oppia tai mistä tietää enemmän. Aistibingoa myös jatketaan ryhmässä vielä jatkossa lasten toiveesta. Luvussa *6.2 Toimintakerrat ja niiden sisältö* kerron lisää ryhmän ihmetteluvaiheesta.

2. Kuvaus toiminnasta

Luvussa *6.2 Toimintakerrat ja niiden sisältö* kerron mitä on tehty ja miten toiminta on toteutettu sekä miten projekti eteni. *8 Havainnot ja vertailu* luvussa taas tulee ilmi lasten oppiminen, kiinnostusten herääminen ja aiemman tiedon täydentyminen. Dokumentointina Aistibingossa toimii tämä raportti sekä toiminnan aikana kootut valokuvat, havainnot sekä viikkokirjeet. Osa valokuvista tallentuu myös lasten kasvunkansioihin. Valokuvien käyttöön on huoltajien lupa.

3. Laaja-alainen osaaminen

Lasten kysymyksiä mietittiin yhdessä lasten kanssa ja otettiin yhdessä selvää esimerkiksi siitä, mitä tapahtuu, kun lasillinen lunta viedään ulkoa sisälle. Palasimme Aistibingon aikana moniin kysymyksiin myöhemmin uudelleen. Toimintaympäristöjä käytimme monipuolisesti. Toimintaa toteutettiin päiväkodin eri sisätiloissa sekä lähimetsässä.

4. Oppimisen alueet

Aistibingossa lapsi pääsi itse osallistumaan erilaisiin pieniin tutkimuksiin ja testeihin yhdessä vertaistensa kanssa. Monet toiminnat antoivat aihetta ajatella ja miettiä laajemmin omaa toimintaa ja omia toimintamalleja. Toiminta rohkaisi koittamaan ja yrittämään ja miettimään mikä on miellyttävää ja mikä ei tunnu mukavalta tai kiinnostavalta. Toiminta tuki lapsen leikkiä ja osallisuutta ryhmässä.

5. Oppimisympäristöt

Käytimme oppimisympäristöinä lähimetsää, omaa ryhmähuonettamme, ylätalon luokkatilaa sekä päiväkodin salia. Kannustin lapsia pohtimaan aihetta myös kotona ja kotiympäristössä.

6. Pienryhmätoiminta

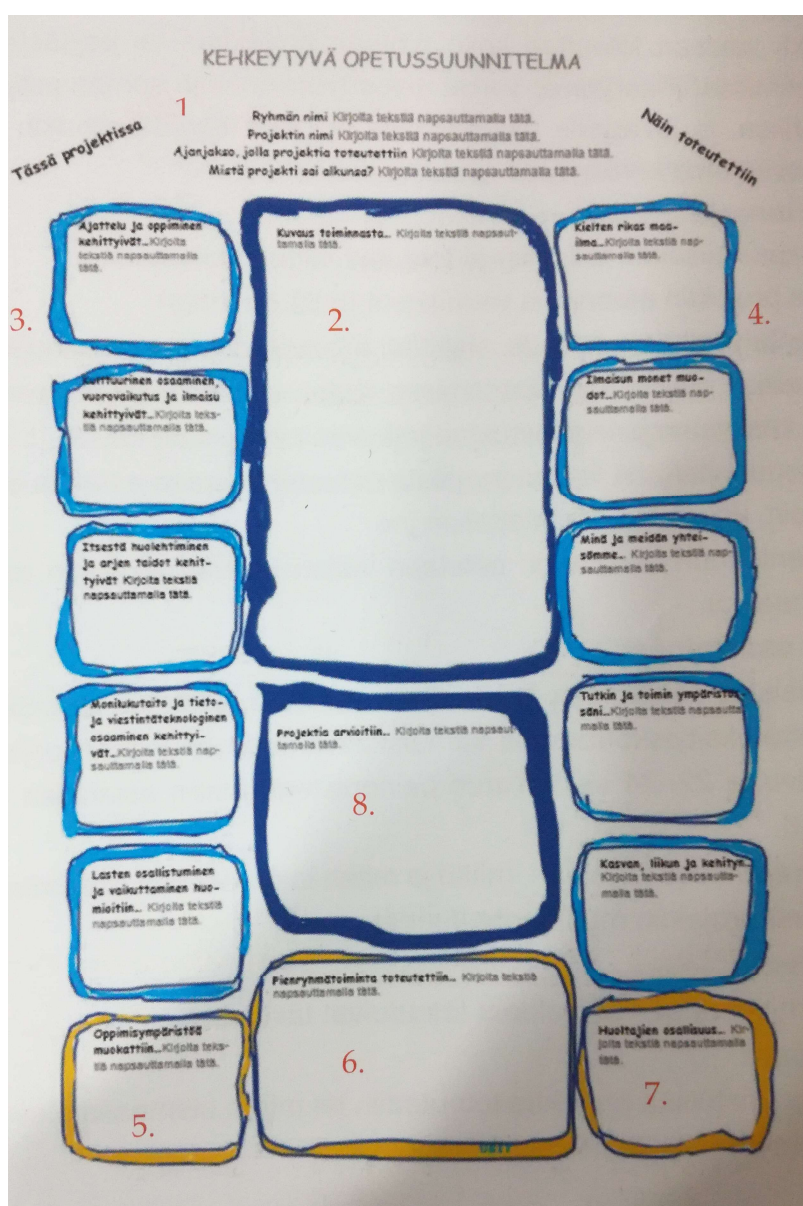
Pienryhmät aistibingossa muodostuivat tilan, toiminnan ja ryhmän kokoonpanon mukaan. Ryhmässä on kaksi aikuista, joten ryhmien muodostamiseen ja toiminnan toteuttamiseen piti kiinnittää erityistä huomiota, jotta toiminta voitiin toteuttaa turvallisesti.

7. Huoltajien osuus

Toive aisteihin keskittyvästä toiminnasta nousi esille vanhempainillassa syyskuussa 2017 ja Aistibingon toteutuminen tuki tätä toivetta. Tiedotus vanhemmille tapahtui vanhempainillassa, viikkokirjeissä ja projektin esittelyillassa toiminnan päättyessä 15. helmikuuta 2018.

8. Projektin arviointi

Projektin arviointia käytiin läpi lasten kanssa viimeisellä toimintakerralla. Vanhempien kanssa toimintaa arvioitiin esittelytilaisuudessa 15. helmikuuta 2018.

Kuva 1. Kehkeytyvä opetussuunnitelma (Turun varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 11.)

3 TOIMINNALLINEN OPINNÄYTETYÖ

Virtuaalisen ammattikorkeakoulun internetsivujen mukaan toiminnallinen opinnäytetyö tavoittelee käytännön toiminnan kehittämistä, järjestämistä tai järjeistämistä, eli se on työelämän kehittämistyötä. Yleensä työllä on toimeksiantaja, joka tilaa kohde-ryhmän mukaan tuotoksen, joka voi olla esimerkiksi jokin toimintaa tukeva tapahtuma tai tilaisuus järjestelyineen sekä materiaaleineen. (Virtuaali amk www-sivut 2018.) Aistibingon tilaajana oli Ketunpesän päiväkotijoukko ja toiminta kehitettiin tukemaan 3-4 vuotiaiden ryhmän mahdollisten haasteiden ja tuen tarpeiden havainnointia. Toiminnan oli myös tarkoitus kehittää ja helpottaa lastentarhanopettajana toimimista ryhmässä antamalla ammatillista varmuutta toiminnan suunnitteluun ja dokumentointiin.

Kari Salonen kirjoittaa Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön -oppaassa toiminnallisessa opinnäytetyössä olevan kyse toimintaoppimisesta. Toimintaoppimisessa opiskelija pystyy kehittämään ammatillista osaamistaan ja kehittämään ajatteluaan niin, että hänelle jää kyky kehittää jatkossa samanlaisia hankkeita työelämässä ja toimia tämän työtavan mukaan. (Salonen 2013, 5-6.) Tästä syystä lähdin kehittämään Aistibingoa ja pohtimaan tämän tyyppisen työskentelyn hyötyjä minulle tulevassa ammatissani sosionomi AMK:na varhaiskasvatuksessa.

Virtuaalisen ammattikorkeakoulun internetsivujen mukaan toiminnallinen opinnäytetyö on kaksiosainen kokonaisuus: se sisältää toiminnallisen osuuden eli tässä tapauksessa Aistibingon toteutuksen ja opinnäytetyöraportin eli opinnäytetyöprosessin dokumentoinnin ja arvioinnin. Toiminnallisen opinnäytetyön tuotos pohjautuu ammattiteorialle ja sen tuntemukselle, ja siten toiminnallisen opinnäytetyöraportin tulee aina sisältää myös ns. teoreettinen viitekehysosuus. (Virtuaali amk www-sivut 2018.) Aistibingossa teoreettinen osuus sisältää varhaiskasvatustietoa, varhaiskasvatussuunnitelmaa sekä aistien toiminnan ja sensorisen integraation tutkimista.

4 MITÄ OVAT AISTIT?

Kielitoimiston sanakirjan mukaan sana aistit on määritelty ihmisen kyvyksi tehdä havaintoja erilaisten ärsykkeiden perusteella, esimerkiksi haistaa tuoksua tai kuulla ääniä. Sana aistimus tarkoittaa tiedostuvaa aistimisen tulosta, esimerkiksi nähdä punainen valo tai haistaa ruoka. (Kielitoimiston www-sivut 2017.)

Kaikki aistit vaikuttavat toisiinsa ja muodostavat kokonaisuuden. (Söderena 2013, 10). Pienten hermosolujen ketjua pitkin aistit lähettävät viestejä, eli aistimuksia, aivoille ja aivot käsittelevät jokaisen aistimuksen niille tarkoitettulla aivojen alueella. (Daynes 2017). Jokainen aistimus on osa kokonaistietoa jota jokainen ihon osa, pään aistieliimet, lihakset ja nivelet lähettävät aivoihin. Jotta keho ja mieli toimii aistitiedon mukaan tarkoituksenmukaisesti hermosto käyttää aistitietoa tuottaakseen näitä tarkoituksenmukaisia reaktioita. (Ayres 2008, 74.) Kosketus iholla, äänen värähtely ja erilaiset tuoksut ovat energiaa, joka aktivoi hermosoluja ja käynnistää toimintoja hermostossa, eli tuottaa aistimuksia. (Ayres 2008, 28). Hermosto ei kehity normaalisti ilman monenlaista ja hyvää aistimusten virtaa. Tohtori A. J. Ayresin mukaan aivot tarvitsevat siis jatkuvaa ja monenlaista aistitietoa kehittyäkseen ja toimiakseen hyvin. (Ayres 2008. 74.)

4.1 Näköaisti

Silmät tuottavat näköaistimuksia. Silmä havaitsee esineiden heijastaman valon ja muuttaa sen kuvaksi silmän takaosassa olevalle verkkokalvolle. (Meredith 2013, 25.) Verkkokalvossa on valoon reagoivia tappisoluja ja sauvasoluja, eli kahdenlaisia valo-aistinsoluja. Sauvasolut ovat erittäin herkkiä ja toimivat vähäisessäkin valossa sekä havaitsevat herkästi myös liikkeen. Sauvasolut eivät rekisteröi värejä, koska niissä on vain yhdenlaista valoherkkää väriainetta, joka luo harmaan eri sävyistä mustavalkoisen kuvan. (Meredith 2013, 28.) Tappisolut tarvitsevat paljon valoa toimiakseen kunolla ja niiden ansiosta näemme värien vivahteet sekä pystymme käsittelemään nopeasti vaihtuvia kuvia. Aivot tulkitsevat väreiksi tappisolujen havaitsemat valoallot. (Meredith 2013, 28-29.) Verkkokalvolta kuvat eli havainnot lähtevät aivoihin ja aivot tulkitsevat ne ymmärrettäviksi asioiksi. (Meredith 2013, 25).

Aivot käsittelevät näköaistimukset ja yhdistävät niitä muista aisteista tuleviin aistimuksiin tuottaakseen tarkoituksenmukaisia toimintoja, esimerkiksi aivot lähettävät käskyn liikuttaa silmiä, jotta voimme seurata jotakin liikkuvaa esinettä ja arvioida sen etäisyyden, koon ja muodon. Aivot yhdistävät muistitietoa ja aistitietoa. (Ayres 2008, 75.)

4.2 Kuuloaisti

Korvat havaitsevat ilmassa kulkevia aaltoja ja muuntavat ne sähköimpulsseiksi. Kuulohermon kautta impulssit kulkeutuvat aivoihin, jotka tulkitsevat ne ääniksi. (Meridith 2013, 181.) Ymmärtääksemme äänten merkityksen yhdistävät aivot muita aistimuksia kuuloaistimuksiin. (Ayres 2008, 76). Korvanlehti kerää ääniaallot ja johdattaa ne korvakäytävää pitkin ohueen tärykalvoon, joka erottaa ulkokorvan sisäkorvasta ja äänen osuessa tärykalvoon se alkaa värähdellä. (Meridith 2013, 181). Korvan sisällä olevassa simpukassa on värekarvoja, jotka reagoivat ääniaaltoihin ja niiden liike synnyttää sähköimpulsseja. Kuulohermoa pitkin nämä impulssit siirtyvät aivoihin ja aivot käsittelevät ne merkitykselliseksi tiedoksi, eli ääniksi. (Meridith 2013, 183.)

4.3 Makuaisti

Kielen limakalvossa on pieniä nystyjä, makusilmuja, jotka aistivat erilaisia makuja. Perusmakuja on neljä: suolainen, karvas, makea ja hapan. Kaikki makuaistimukset ovat näiden makujen yhdistelmiä. (Meridith 2013, 265.) On myös löydetty viides perusmaku umami eli glutamaatti ja se hyväksyttiin perusmauksi vuonna 2000. (Meridith 2013, 266-267). Perusmakuja saattaa olla enemmänkin, mutta kieli aistii viisi perusmakuja. (Meridith 2013, 268). Ihmisellä on noin 10 000 makusilmua ja jokaisessa makusilmussa on 50-100 makureseptorisolua. Kussakin makureseptorisolussa on pieni karvasolu, joka aistii sylkeen liuenneet kemikaalit ja välittää tiedon aivoihin erilaisten hermojen kautta. Makureseptoreja on lähes kaikkialla suussa ja nielussa. (Meridith 2013, 269-270.) Suussa, nenässä ja iholla on makureseptorien lisäksi hermopäätteitä, jotka aistivat esimerkiksi kuumaa ja kylmää ja näistä hermopäätteistä muodostuu yleinen kemiallinen aisti. Nämä hermopäätteet välittävät aivoihin tietoa ruoan rakenteesta

sekä kosketuksesta ja ne sijaitsevat makusilmujen ympärillä kielen pinnassa. Vauvoilla on paljon makureseptoreja suussa joiden herkkyyys vähenee vauvan kasvaessa, jolloin kielestä tulee tärkein maun aistia. Lapset maistavat kaiken paljon voimakkaampana kuin aikuiset, koska heillä on suussaan enemmän toimivia makusilmuja. (Meridith 2013, 270.)

4.4 Hajuaisti

Hajuaistin tehtävä on suojella meitä näkymättömiltä vaaroilta, kuten pilaantuneelta ruoalta, kytevältä palolta tai myrkyiltä. Hajut vaikuttavat myös mielialaan ja herättävät muistoja. (Meridith 2013, 259-260.) Hajut kulkeutuvat nenään ilman kautta ja päätyvät nenäontelossa sijaitsevaan hajuepiteeliin. Hajuepiteelissä on miljoonia hajureseptoreja, joiden pintaan hajut tulevat. Reseptorit muokkaavat hajut impulsseiksi, jotka kulkeutuvat hajuhermoa pitkin hajukäämiin. Hajukäämit sijaitsevat molemmissa sieraimissa nenän takana aivojen alapuolella ja hajukäämit käsittelevät niihin saapuvan tiedon ja lähettävät sen hajuaivokuoreen tulkittaviksi. (Meridith 2013, 265.)

Asiantuntijoiden mukaan ruoan maku on yhdistelmä hajua ja makua. Makuhavainnoista ainakin 75% on peräisin hajusta ja joidenkin elintarvikkeiden maku perustuu lähes kokonaan niiden hajuun. Haju- ja makuaistit ovat kemiallisia aisteja eli ne tarvitsevat suoran kosketuksen voidakseen välittä tietoa ulkoisesta maailmasta. Ilmassa on hajumolekyylejä, jotka nenä havaitsee niiden liuetessa nenässä olevaan limaun. Kun taas ruoassa on molekyylit liukenevat sylkeen, jolloin suussa olevat makureseptorit havaitsevat ne. (Meridith 2013, 262-264.) Maku- ja hajureseptoreista impulssit menevät ensin limbiseen järjestelmään ja siirtyvät vasta myöhemmin sieltä aivojen muille alueille, jossa tapahtuu hajujen ja makujen tietoinen havaitseminen ja tulkinta. Aivoissa sijaitseva limbinen järjestelmä vastaa tunteiden säätelystä ja vaikuttaa kivun ja mielihyvän tuntemuksiin, motivaatioon sekä mielialaan. (Meridith 2013, 271.)

4.5 Tuntoaisti

Laajin kaikista aisteistamme on tuntoaisti ja se alkaa kehittyä jo useita kuukausia ennen syntymää vauvan vielä ollessa kohdussa. (Söderena 2013, 10). Ayresin mukaan iho on suurin tuntoaistimuspinta ja iholla on monenlaisia reseptoreja, jotka ottavat vastaan aistiärsyksiä. Erilaiset aistiärsykkeet menevät aivojen eri osiin ja niissä osa aistiärsyksiä tuottavat tietoisia aistimuksia ja osa auttaa meitä liikkumaan, säätämään vireystilaa sekä vaikuttaa tunteisiimme ja antaa merkityksen muille aistitiedoille. (Ayres 2008, 77-78.) Esimerkiksi suun tuntemukset antavat makuaistille lisätietoa ruoan koostumuksesta. Tuntoaisti vaikuttaa ihmiseen kokonaisvaltaisesti ja kaikki aistit ovat jollakin tavalla yhteydessä tuntoaistiin. Esimerkiksi silmät luovat kuvan esineestä aivoihin ja kädet tunnustelevat sen muodon, jolloin hahmotamme kokonaisuuden esineestä.

5 SENSORINEN INTEGRAATIO JA SEN HÄIRIÖ

A. Jean Ayresin mukaan sensorinen integraatio on aivoissa tiedostamatta tapahtuvaa aistimusten ja aistitiedon jäsentämistä käyttöä varten, eli aivot kokoavat aistien lähettämät tiedot yhdeksi kokonaisuudeksi ja lajittelevat, paikallistavat ja ohjaavat aistimuksia. Kun jonkin asian osat toimivat yhteistyössä yhtenä kokonaisuutena on asia integroitunut. (Ayres 2008, 28-30.) Aivojen on helppo oppia uusia asioita, kun aistit ja keho toimivat yhtenä kokonaisuutena eli integroidusti. (Ayres 2008, 82-83).

Sensorinen integraatio tarkoittaa sitä, että kädet, jalat, silmät, nenä ja korvat toimivat sujuvasti yhdessä. Esimerkiksi, kun ihminen haistaa ruoan, kääntää hän päätään tuoksua kohti haistaakseen paremmin ja nähdäkseen mistä tuoksu tulee. Samaan aikaan keho kääntyy ja jalat alkavat viedä kohdetta kohti ja kädet ojentuvat kurottamaan ruokaa, samalla silmät muodostavat kuvaa ja käsien tuntoaisti tunnustelee sen muotoa ja aivoissa muodostuu kuva johon yhdistyy kaikki aistimukset ja ihminen havaitsee ruoan olevan jokin tietty ruoka, kuten vaikka mandariini tai omena.

5.1 Sensorinen integraatio

Aistit lähettävät aivoihin jatkuvasti aistimuksia, eli tietoa ympäristöstämme sekä kehostamme ja aivojen on jäsennettävä kaikki aistimukset, jotta voimme liikkua, oppia ja käyttäytyä mielekkäällä tavalla. Aivot voivat muodostaa tarkoituksenmukaista käyttäytymistä ja havaintoja, kun aistimukset tulevat integroidusti kehon eri osista käyttöön. Sensorisen integraation avulla ihminen pystyy valitsemaan aistimuksista sen johon tulee keskittyä. Esimerkiksi osaamme sulkea taustamelun pois jutellessamme toisen ihmisen kanssa ja keskittyä siihen mitä hän puhuu. (Ayres 2008, 28-30.) Hahmotamme esineet, kehomme ja muut ihmiset, koska aivomme ovat integroineet aistimukset tarkoituksenmukaiseen muotoon ja suhteeseen. Näinollen osaamme kuoria appelsiinin ja tiedämme sen olevan appelsiini muodon, värin, hajun, maun ja sormien välittämän tuntemuksen avulla (Ayres 2008, 31.)

Geenit takaavat ihmiselle sensorisen integraation perustan, mutta sitä on myös kehitettävä olemalla vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa ja mukauttamalla sekä kehoa, että aivoja etenkin lapsuusajan moniin fyysisiin haasteisiin. (Ayres 2008, 32).

Sensorinen integraatio ei ole koskaan täydellistä tai täysin puuttuvaa ja toisilla se on erityisen hyvää, joillakin heikkoa ja osalla keskinkertaista. (Ayres 2008, 34).

Tarkoituksenmukainen toiminta on päämäärähakuinen ja tarkoituksellinen reaktio aistikokemukseen, esimerkiksi vauva kurottautuu kohti lelua, koska haluaa saada sen käteensä. Lapsen ratkaistessa jonkin haasteen hän oppii jotain uutta ja hänen aivonsa kehittyvät ja jäsentävät toimintaansa tarkoituksenmukaisesti. (Ayres 2008, 32.) Katie Daynesin mukaan kivun tunne on äärimmäisen tärkeä ja kiireellinen viesti aivoille ja kipu saa meidät toimimaan refleksinomaisesti niin, että siirrymme äkkiä pois kivun aiheuttajan luota. (Daynes 2017). Näin tapahtuu esimerkiksi silloin kun vedämme käden pois kuumalta liedeltä.

5.2 Sensorisen integraation häiriö

Pidämme sensorisen integraation kehitystä itsestään selvänä, koska useimmilla ihmisillä se toimii automaattisesti. (Ayres 2008, 26). Sensorinen integraatio ei myöskään ole koskaan täysin puuttuvaa, eikä täydellistä. (Ayres 2008, 34). Jokainen sensorisen integraation häiriöstä kärsivä lapsi tarvitsee tukea ja ymmärrystä, riippumatta siitä onko häiriö lievä vai vaikea, koska kukaan ei yksin pysty ylittämään häiriön aiheuttamia hankaluuksia. (Kranowitz 2015, 29). Ihminen on rauhallinen ja tyytyväinen, kun aisti-integraatio toimii hyvin ja useat ihmiset pärjäävät keskinkertaisella aistitiedon määrällä. (Ayres 2008, 32). Sensorisen integraation puutteellinen toiminta aivoissa saattaa kuitenkin aiheuttaa lapselle oppimisvaikeuksia tai huonoa käytöstä. Älykkäälläkin lapsella voi olla oppimisvaikeuksia ja käytöshäiriöitä voi esiintyä lapsella, jolla on tasapainoinen ja hyvä perhetausta. Ammattilaisetkaan eivät aina tunnista sensorisen integraation häiriöitä ja siksi voi olla hankala selvittää mistä nämä ongelmat johtuvat. (Ayres 2008, 26-27.) Yleensä lapsen vanhemmat kuitenkin huomaavat, että lapsen elämä tuntuu olevan ongelmallista tai lapsi on kärtyisämpi ja vaativampi kuin muut, mutta eivät osaa selittää mistä tämä johtuu. Silloin vanhempien tulee hakea asiantuntia-apua ongelman tunnistamiseksi, jotta he voivat saada selville miten tukea lasta parhaiten. Sensorisen integraation häiriön varhainen tunnistaminen auttaa näkemään lapsen käyttäytymisen oikeassa valossa, jolloin vanhempien on helpompi antaa lapselle hänen tarvitsemansa huomio, tuki, struktuuri ja hyväksyntä. (Ayres 2008, 245-246.)

Sensorisen integraation häiriö ymmärretään usein väärin vaikka se on yleinen lapsen käyttäytymiseen vaikuttava ongelma ja se vaikuttaa myös lapsen itsetunnon ja sosiaalisten taitojen kehittymiseen sekä tapaan oppia ja liikkua. (Kranowitz 2015, 29). Sensorisen integraation häiriötä ei voi mitata nykyisellään suoraan aivotoiminnasta ja vain arvioon koulutettu terapeutti pystyy havaitsemaan lapsen toiminnasta näitä sensorisen integraation eroja. (Ayres 2008, 35). Heikosta sensorisesta integraatiosta kärsivälle asioiden tekeminen on työläämpää ja vaikeampaa ja vaikeuksia voi ilmetä monilla elämän osa-alueilla. (Ayres 2008, 34). Lapsella voi olla vaikeuksia myös oman äänen voimakkuuden säätelyssä, jos hänellä on sensorisen integraation häiriö. (Söderena 2013, 69).

Varhaisimpia oireita sensorisen integraation häiriöstä voi olla se, ettei vauva opi kääntymään tai ryömimään saman ikäisenä kuin muut lapset. (Ayres 2008, 35). Lapsella voi ilmetä kömpelyyttä ja kaatuilua, joka johtuu siitä, etteivät aivot saa jäsenettyä kaikkea tietoa yhteen vaikka lihakset ja hermosto toimivat hyvin. Aina kömpelyys ei kuitenkaan johdu sensorisen integraation häiriöstä. (Ayres 2008, 36.) Haasteita voi ilmetä myös leikkitaidoissa ja lelujen käsittelyssä, koska aivot eivät integroi käsistä, korvista, silmistä ja kehosta tulevaa aistitietoa eikä osaa reagoida siihen tarkoituksenmukaisesti. Siitä syystä lapsi ei huomaa yksityiskohtia tai ei ymmärrä niitä samalla tavalla kuin muut lapset, hän saattaa hajottaa lelut tai leikit ja kolhia itseään useammin kuin muut lapset. (Ayres 2008, 36.) Myös kielen kehityksen viivästyminen on merkki siitä, ettei kaikki aivoissa tapahdu oikein. Lapsi tietää mitä haluaa, mutta ei saa muodostettua sanoja tai hän kuulee hyvin, mutta ei tunnu ymmärtävän mitä hänelle puhutaan. (Ayres 2008, 36.) Lapsi saattaa suoriutua tarkkuutta vaativista askareista, kuten leikkaaminen ja liimaaminen tai palapelit ikätovereitaan heikommin, koska aivot eivät saa selkeitä viestejä silmistä ja käsistä. Tehtävät eivät kiinnosta lasta, koska tehtävä on hänelle vaikea ja sekava eikä tuota siksi iloa. (Ayres 2008, 37.) Kuvasta 2 löytyvästä taulukosta voi nähdä kuinka tuntoaistimuksen yli- ja alireagointi voi vaikuttaa lapsen käyttäytymiseen eri tilanteissa. (Söderen 2013, 26-27). Joku saattaa hermostua, kun häntä koskettaa ja toinen häiriintyy äänistä tai valosta, koska aivot saavat liikaa aistiärsyksiä. (Ayres 2008, 37-39).

Tunne, aisti, toimi!	
Taulukko 1. Esimerkkejä tuntoaistin ylireagoinnista.	
Sosiaaliset tilanteet	Yllättävä kosketus saa aikaan puolustus- tai pakoreaktion, tai aggressiivista käyttäytymistä. Kättele tai halaaminen on vaikeaa. Lapsi vetäytyy tilanteesta pois tai hyöntää pois henkilön, joka koskettaa häntä. Lapsi vaatii suuren henkilökohtaisen tilan. Jonottaminen on vaikeaa ja voi aiheuttaa tönimistä. Lapsi haluaa kosketella erilaisia pintoja, esineitä tai ihmisiä, jos se on mahdollista tehdä oma-aloitteisesti.
Leikkiminen	Kutittelu, hypittely ja keinuttelu tuntuvat epämiellyttäviltä ja lapsi haluaa pois tilanteesta. Lapsi ei halua osallistua pallotteluleikkeihin; hän ei esimerkiksi halua koskea palloihin käsillään. Sormivärit ja muut käsin työstettävät materiaalit tuntuvat epämiellyttäviltä.
Peseytyminen ja henkilökohtainen hygienia	Suihkuvesi tuntuu iholla epämiellyttävältä tai jopa kivuliaalta. Kasvoihin osuvat vesipisarot tuntuvat inhottavilta. Lapsi ylireagoi kylmään tai kuumaan, vesi tuntuu tulikuumalta tai jääkylmältä. Hiusten peseminen, leikkaaminen ja harjaaminen tuntuvat kivuliaalta. Kynsien leikkaaminen tuntuu epämiellyttävältä. Hampaiden pesu aiheuttaa oksennusreaktion.
Kiputuntemukset	Lapsi ylireagoi kipuun. Pienikin naarmu saa lapsessa aikaan voimakkaan reaktion. Ulostaminen tuntuu kivuliaalta ja lapsi välttelee ulostamista.
Vaatteet	Vaatteiden laput ja saumat ärsyttävät ihoa. Likaiset tai märät vaatteet pitää saada nopeasti pois päältä. Lapsi haluaa riisua kaikki vaatteet pois ja on mielellään alasti.
Ruokailu	Voimakkaasti maustetut ruuat ovat epämiellyttäviä. Ruussa ei saa olla "sattumia", vaan ruuan täytyy olla rakenteeltaan ja lämpötilaltaan juuri oikeanlaista. Kylmä ja kuuma ruoka eivät saa koskettaa toisiaan.

Tunne, aisti, toimi!	
Taulukko 2. Esimerkkejä tuntoaistin alireagoinnista.	
Tuntoaistimusten hakeminen, kivun kokeminen	Lapsi yrittää vahingoittaa itseään, esimerkiksi hakkaamalla päätänsä seinään, puremalla kättään, lyömällä, repimällä, raapi-malla tai nipistelemällä itseään, saadakseen tuntoaistimuksia. Korkea kipukynnys; lapsi ei reagoi kipuun, ellei kipu ole erityisen voimakas. Lapsi pitää tiukoista oteista, puristuksesta sekä kovasta hieron-nasta, eikä siedä kevyitä kosketusta. Lapsi saattaa koskettaa toista liian voimakkaasti, koska hänen voimansäätelynsä on puutteellinen. Hän ei välttämättä ymmärrä, että toiseen sattuu. Lapsi koskettelee jatkuvasti esineitä – ottaa koko ajan käteensä jotakin ja heittää pois, tai tunnustelee pintoja. Lapsi kaivautuu mielellään peittojen ja tynnyjen alle, jotta saa tiukan puristuksen koko kehoonsa.
Liikkuminen	Lapsi liikkuu vauhdikkaasti ja törmäilee helposti ihmisiin ja esi-neisiin. Oman kehon hahmottaminen on vaikeaa.
Ruokailu, syöminen	Lapsi suostuu syömään vain ruokia, joissa on tietynlainen koostumus. Ruuan pitää olla pureskeltavaa ja tuntua suussa kunnolla. Voimakkaan makuiset ruuat ovat mieluisia. Lapsi ei tunne kylläisyyden tunnetta ja voisi syödä ruokaa rajat-tomasti. Lapsi laittaa suuhun myös ruuaksi kelpaamatonta. Hän hakee tuntumaa esineeseen tai materiaaliin, esimerkiksi syö hiekkaa, maistelee saippuaa tai puree hihojaan.
Peseytyminen, hygienia	Lapsi suihkuttelee mielellään itseään kuumalla vedellä. Lapsi ei tiedosta vessassa käynnin tarvettaan. Hän ei tunne milloin virtsarakko tai suoli on täynnä.

Kuvassa 2 taulukot 1 ja 2 kuvaavat tuntoaistin yli- ja alireagointia, eli sensorisen integraation häiriön vaikutusta tuntoaistimuksiin. Taulukot Söderenan kirjasta *Tunne, Aisti, Toimi!* (Söderena 2013, 26-27.)

5.3 Sensorisen integraation kehitys

Sensorinen integraatio kehittyy lapselle jo ennen syntymää, kun vauvan aivot aistivat jo kohdussa äidin kehon liikkeitä. (Ayres 2008, 31). Ensimmäisen ikävuoden aikana lapsen aistimukset jäsenyivät reflekseistä tietoiseksi toiminnaksi. Esimerkiksi, jos silittät pientä vauvaa poskesta, hän kääntää päätään siihen suuntaan mistä kosketus tulee, koska hänen sensorinen integraationsa aistii sieltä suunnalta löytyvän ruokaa. Vaikka reaktio on refleksi ja tiedostamaton, on se silti tarkoituksenmukaista toimintaa vauvan selviytymisen kannalta. (Ayres 2008, 45.) Neljän-kuuden kuukauden iässä käsien ja silmien välinen yhteistyö kehittyy ja lapsi oppii havainnoimaan kehoaan sekä kurkottelemaan vain yhdellä kädellä kohti esinettä. Tähän lapsi tarvitsee näköaistimuksen lisäksi myös kosketus-, lihas- ja nivelaistimuksia, jotta hän oppii käyttämään käsiään ja hahmottamaan esineiden etäisyyksiä. (Ayres 2008, 50-51.) Seisomaan oppiminen

on yksi varhaislapsuuden suurimmista tapahtumista. Se, että lapsi oppii seisomaan, on monien edeltävien kuukausien aikana tapahtuneen integraation tulos ja siihen tarvitaan kaikkien kehon osien aistimusten integraatiota eli jäsentymistä yhtenäiseksi toiminnoksi. (Ayres 2008, 54.)

Toisen ikävuoden aikana lapsi oppii puhumisen lisäksi myös hahmottamaan oman kehonsa sekä havaitsemaan mihin kohtaan kehoa häntä kosketetaan ja ohjaamaan reaktioitaan. Tuntoaisti kehittyy huomasti ja liikkuminen, kiipeily ja ympäristön tutkiminen ovat lapselle luonnollisia kehityksen vaiheita. Lapsi opettelee tuntemaan mikä tuntuu hyvältä ja mitä milläkin kehon osalla voi tehdä. Toisen ikävuoden aikana lapsi kehittää myös minäkuvaansa ja huomaa olevansa erillinen yksilö. Hän tuntee kehonsa fyysiset rajat ja osaa liikkua itse sekä pystyy vaikuttamaan elinympäristöönsä. Piiloleikki, kaappien tyhjennys ja uhmakkuus ovat luonnollinen ja tärkeä osa lapsen kehitystä. Uhmakkuus on tärkeä osa sosiaalisten taitojen kehityksessä, mutta aikuisten tulee muistaa, ettei lapsi vielä pärjää yksin vaan tarvitsee paljon tukea, hellyyttä, rohkaisua halauksia ja hellimistä. Rauhoittavat aistimukset auttavat lasta aistitiedon käsittelyssä ja luo hyvää pohjaa hyville ihmissuhteille. (Ayres 2008, 56-57.)

Kolmesta seitsemään ikävuoteen lapsen aivot ottavat aistimuksia vastaan luonnostaan erittäin aktiivisesti ja jäsentävät niitä tehokkaasti. Sensorisen integraation kannalta tämä on hyvin tärkeää ja lapsi oppii tänä aikana tekemään lukemattomia erilaisia asioita. Lapsen saa aktiiviseksi sisäinen kehittymisen halu ja tarkoituksenmukaiset toimintareaktiot muuttuvat monimutkaisemmiksi. Tarkoituksenmukaiset toimintareaktiot kehittävät aistimusten integroinnin kykyä. Lapsi kokeilee vaarallisiakin asioita oppiakseen sensomotoristen taitojensa rajat. Tasapaino sekä silmien ja käsien välinen yhteistyö paranee. Lapsi oppii käyttämään yksinkertaisia työkaluja, kuten haarukkaa, saksia ja lapiota sekä pukemaan, napittamaan ja sulkemaan vetoketjun, koska aivot ovat varastoineet aiemmin aistitietoa ja jäsentäneet sitä tarkoituksenmukaiseksi toiminnaksi. (Ayres 2008, 58.)

Lapsen tuntoaistijärjestelmä on lähes kokonaan kehittynyt kahdeksanteen ikävuoteen mennessä, vaikka se kehittyikin edelleen seuraavien parin vuoden ajan. Kuuluisan

kasvatustieteilijän Jean Piagetin mukaan liikkueessaan ja leikkiessään elämänsä ensimmäiset 7-8 vuotta lapsi kasvattaa sensomotorista älykkyyttä, joka on perusta älylliselle, sosiaaliselle ja persoonallisuuden kehitykselle. (Ayres 2008, 59.)

5.4 Mistä sensorisen integraation häiriö johtuu?

Sensorisen integraation häiriö saattaa johtua perinnöllisistä tai geneettisistä syistä, raskauden aikaisista komplikaatioista, äidin käyttämistä kemikaaleista (mm. päihteet) tai äidillä raskauden aikana olleista viruksista. Se voi johtua myös ennenaikaisesta syntymästä tai synnytyksessä tapahtuneista syistä, esimerkiksi hapenpuutteesta tai hätäsektiosta, tai syntymän jälkeisen ajan normaalien aistikokemusten puutteesta tai muista osin tuntemattomista syistä. Tutkimuksista huolimatta todisteita on vähän ja selkeää syy-yhteyttä mihinkään ei ole vielä osoitettu. Joskus sensorisessa integraatiossa on häiriöitä ilman mitään tunnistettavaa syytä. Sensorisen integraation häiriöitä tutkineen liikunnan-, musiikin- ja näyttelemisen opettajan Carol Stock Kranowitzin mukaan on arvioitu, että 12 - 30 prosentilla lapsista olisi sensorisen integraation häiriö ja noin 80 % näistä lapsista olisi poikia, mutta tytöillä ei ole yhtä usein huomiota herättäviä käyttäytymishäiriöitä, joten siitä syystä tyttöjen ongelmat jäävät helpommin tunnistamatta. (Kranowitz 2015, 47-49.)

6 AISTIBINGO

6.1 Mitä, miksi ja kenelle

Aistibingo sisältää erilaisia toiminnallisia hetkiä, jotka antavat lapselle mahdollisuuden oivaltaa aistien toimintaa ja kokeilla miten itse reagoi aistimuksiin erilaisissa tilanteissa. Sen lisäksi Aistibingo on varhaiskasvattajalle yksi tapa toteuttaa ohjattua virikkeellistä toimintaa pedagogisin menetelmin ja toteuttaa siltä osin varhaiskasvatussuunnitelmaa. Aistibingon avulla varhaiskasvattaja voi havainnoida lasta ja hänen mielenkiinnon kohteita, sekä kartoittaa mahdollisesti havaittavia tuen tarpeita. Monien Aistibingon toimintojen ohessa varhaiskasvattajalla on mahdollisuus kuulla lasta ja parantaa lapsen osallisuutta, toimintakykyä sekä tukea tämän kasvua ja kehitystä. Aistibingo on suunniteltu toteutettavaksi päiväkodissa tukemaan muuta toistuvaa pedagogista toimintaa ja tukemaan lasten vapaata leikkiä. Aistibingo on myös yksi tapa tunnistaa ja havaita lasten erilaista kehitystahtia ja auttaa varhaiskasvattajaa toiminnan suunnittelussa sekä toimintaympäristön strukturoinnissa siten, että jokainen ryhmän lapsi saisi kehitystasonsa mukaista ohjausta ja haastetta toiminnoissa.

Esimerkiksi tuntoaistin häiriöitä voidaan helpottaa harjaannuttamalla lasta leikeissä ja arkisissa toiminnoissa. On tärkeää ymmärtää tuntoaistin merkitys, koska sillä on vaikutusta lapsen arkeen ja kehitykseen monin tavoin. Lapsi harjaantuu huomaamattaan päivittäisissä puuhissa ja leikeissä. (Söderena 2013, 9-11.) Mitä useammin toiminta toistuu sitä helpompaa ja automaattisempaa siitä tulee ja leikkiessään lapsi oppii kuinka opitaan. (Ayres 2008, 83-84).

Käsittelin Aistibingossa vain viittä tunnetuinta aistia: näkö-, kuulo-, haju-, maku- ja tuntoaisti. Jätin pois Ayresin määrittelemät viskeraaliset reseptorit, jotka kertovat mitä kehon sisällä tapahtuu sekä vestibulaarisen ja proprioseptiivisen aistin, jotka kertovat missä ja kuinka keho liikkuu ja reagoivat liikkeeseen, kehon asentoihin sekä painovoimaan. Kuitenkin muistaen, että myös ne vaikuttavat lasten aistimuksiin. (Ayres 2008, 74.)

6.2 Toimintakerrat ja niiden sisältö

Järjestin päiväkodissa 3-4 vuotiaiden 12 lapsen ryhmälle Aistibingon, joka sisälsi päivittäin pienen toimintahetken aistien parissa. Toimintoihin sisältyi niin visuaalista tutkimista, tuoksuja, kuin makujakin sekä ääniä ja tuntoaistia stimuloivia tehtäviä. Toiminnot tehtiin eri kokoonpanoilla riippuen toiminnasta ja lasten läsnäolosta sekä toiminnan sisällöstä. Tein havainnot lapsista itse toiminnan ohessa ja käytin havainnoinnin tukena tekemääni havainnointilomaketta, joka löytyy LIITTEESTÄ 1, valokuvia, videointia sekä muistiinpanoja. Videohavainnointiin ja valokuvaan oli huoltajien lupa. Toimintakerrat muokkautuivat päiväkodilta löytyvien materiaalien, tilojen ja lasten tarpeiden sekä heidän toiveidensa mukaan. Joululoman johdosta toiminnassa oli kahden viikon tauko. Toimintakerrat sijoittuivat joulukuulle 2017 ja tammikuulle 2018.

6.2.1 Toiminnan virittäminen kuvakirjan avulla

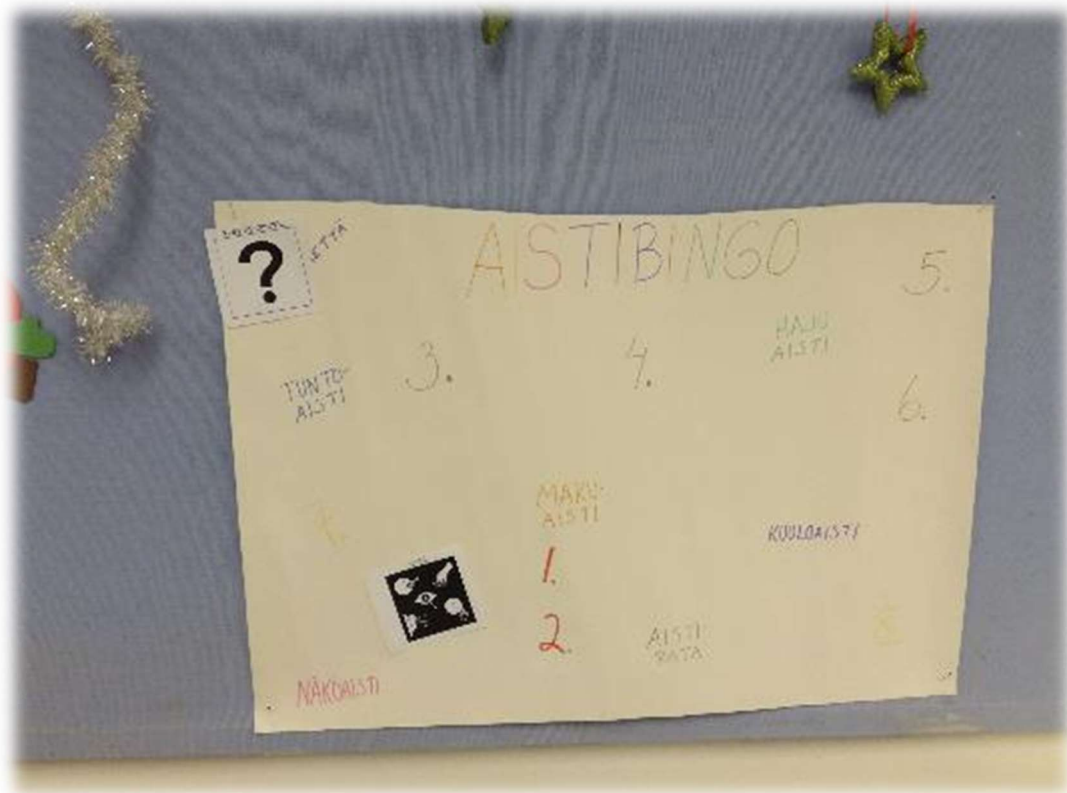
Ensimmäisellä toimintakerralla viritin toimintaa kyselemällä ja pohtimalla lasten kanssa yhdessä mitä aistit ovat. Lapsen luettelivat nopeasti ja sujuvasti neljä perusaistia hajun, maun, kuulon ja näön. He kertoivat, että nenällä haistetaan, silmillä nähdään, korvilla kuullaan ja kielellä maistetaan. Vastaukset tulivat eri lapsilta ja varsinkin kielellä maistamisen oivaltaminen oli minulle positiivinen yllätys, koska ajattelin lasten vastaavan, että suulla maistellaan makuja.

Tuntoaisti oli lapsille selvästi hankalampi käsite ja sitä jouduimme pohtimaan hieman pidempään. Yksi ryhmän kolmevuotias tyttö kuitenkin oivalsi, että kädellä voi tunnistella ja näin saimme kaikki aistit käytyä läpi. Teimme tämän oivalluksen jälkeen heti ensimmäisen pienen testin ja kosketimme toistemme kättä sormella vuorotellen niin, että jokainen huomasi millaista aistimusta kosketus tuottaa. Kerroin myös lapsille, että tuntoaisti käsittää koko kehon ja koko ihon peittämältä alueelta voi saada tuntoaistimuksia.

Luin lapsille kuvakirjan nimeltään Miten aistit toimii? (Daynes, 2017). ja siinä kuvien avulla tarkentui lapsille hyvin aistien toiminta. Kirja toimi hyvin virikkeenä toiminnan

aloituksessa. Kirja oli hyvä väline lasten kanssa aistien käsittelyyn, koska siinä kerrottiin lasten tasoisesti tarkkaa tietoa eri aisteista ja niiden toiminnasta. Kirjan luettuani teimme vielä pienen kyseisestä kirjasta löytyvän testin ja koitimme seistä ensin silmät auki yhdellä jalalla ja sitten silmät kiinni. Harjoitukset havainnollistivat lapsille millaisia tehtäviä Aistibingon toiminnot pitävät sisällään.

Esittelin lapsille myös bingotaulun, Kuva 3, joka kiinnitettiin ryhmän seinälle aisti- viikkojen, eli opinnäytetyön toteutuksen ajaksi. Bingotaulu oli kartongille piirretty taulu, johon lisättiin aina kunkin toiminnon jälkeen merkki, joka kertoi mitä aistia on käytetty. Kuvat otin papunetin kuvapankista (Papunet.net/kuvapankki 2017).

Kuva 3. Bingotaulu

6.2.2 Liman valmistaminen

Liman valmistaminen innosti lapsia kovasti jo edellisenä päivänä, kun valmistin koe- liman itselleni. Heitä kiinnosti mitä teen ja miten, sekä se koska he pääsevät itse tekemään samaa. Toiminnassa oli mukana yhteensä kymmenen lasta. Otin lapset pareittain tekemään limaa ja kerroin heille mitä tulee tapahtumaan. Monet innostuivat jo ohjeiden antamisesta niin, etteivät malttaneet oikein kuunnella enää ohjetta loppuun.

Lapset saivat itse lisätä lusikalla saippuan sekaan perunajauhoja ja valita värin mitä haluavat limansa laitettavan. Myös erilaisten kimalteiden lisääminen liman sekaan oli lasten mielestä erityisen mielekäästä. Moni lapsista halusi jo sekoitteluvaiheessa laittaa kädet liman sekaan, kuten Kuvassa 4 näkyy ja yksi olisi tahtonut maistaa limaa. Annoin lapsille luvan koskea limaan heti kun he itse halusivat. Monet lapsista mielellään puristelivat ja sekoittelivat limaa, mutta muutamalle liman koskettaminen oli selkeästi epämiellyttävää.

Yksi lapsi laittoi innoissaan käden limaan ja otti sen heti sieltä pois refleksin omaisesti ja jatkoi sekoittamista lusikalla. Hän myös jäi hieman epävarmana seuraamaan kaverin puuhia ja teki perässä samat asiat kuin toinen lapsi, eli lisäsi samaa kimalletta ja samaan aikaan jauhoja ja niin edelleen. Kolme lapsista ei suostunut koskettamaan limaa lainkaan. Yksi heistä sen vuoksi, että sekoitteluvaiheessa saippuaa osui hänen kädelleen ja jo se tuntui epämiellyttävältä. Hän sekoitteli ja venytteli limaa ainoastaan lusikan avulla, mutta halusi kuitenkin ehdottomasti näyttää liman äidille ja isälle. Hänen mielestään toiminta ei ollut yhtään kivaa, vaikka havainnointini perusteella hän innostui liman valmistamisesta, mutta ei sen koskettamisesta. Toinen lapsista koitti limaa vähän sormenpäällä, mutta ei kannustuksesta huolimatta halunnut sen enempää koskettaa limaa. He olivat samaan aikaan tekemässä limaa. Kolmas lapsista innostui vähän koittamaan limaa, mutta jatkoi sekoittelua kuitenkin lusikalla. Kaksi lapsista eivät olisi millään halunneet lopettaa liman leipomista, vaan heitä piti moneen kertaan ohjeistaa käsipesulle ja jatkamaan muita puuhia.

Havaintojeni mukaan kaikki lapset nauttivat liman valmistuksesta. Liman ohje lainattu vauva.fi sivustolta ja siihen käytettiin käsisäippuaa, perunajauhoja ja elintarvikeväriä. (vauva.fi).

Kuva 4. Liman valmistaminen

6.2.3 Tuoksupurkit

Tuoksupurkkien tutkiminen sijoittui samalle päivälle, kun lapset pääsivät leipomaan piparkakkuja ja osalle lapsista tämä tuotti ylimääräistä rauhattomuutta. Myös toimintaympäristö oli rauhaton, koska taustalla toiset lapset leikkivät omia leikkejään. Toimintaympäristön rauhattomuus aiheutti yhtä lasta lukuun ottamatta kaikille vaikeuksia keskittyä vain tuoksupurkkeihin ja minun ohjeisiin ja taustatoiminnan sekä taustamelun poissulkeminen oli heille vaikeaa, koska aistivirikkeitä tulvi joka puolelta huonetta. Toiminta saatiin kuitenkin tehtyä ja lapset innostuivat siitä hyvin ja kaikkien mielestä toiminta oli mukavaa. Toiminnassa oli mukana kahdeksan lasta ja jokainen kävi vuorollaan tuoksuttelemassa purkkeja.

Tuoksupurkkeja oli neljä ja ne sisälsivät kahvia, kardemummaa, kanelia sekä vaniljatangon. Alkuperäisen suunnitelman mukaan purkkeja piti olla viisi, mutta viides purkki jäi varsinaisesta toimintahetkestä pois, koska sen sisältämän kuusenoksen tuoksu oli hävinnyt lähes kokonaan oksan kuivuessa.

Kahvi oli tuoksuista lapsille kaikista tutuin. Moni tunnisti sen heti. Yksi lapsista vain hymyili eikä saanut mitään mieleen kahvin tuoksusta, yhdelle lapselle tuoksu toi mieleen pippurin ja yhdelle jauhon. Kaneli toi kahdelle lapselle mieleen sokerin ja toinen heistä totesi kanelin ja sokerin sopivan hyvin yhteen. Yksi lapsista ei haistanut purkissa mitään, yksi haistoi pähkinän, toinen karkin ja loput tunnistivat kanelin kaneliksi. Kardemumman tuoksu toi eräälle lapselle mieleen suolan, kahdelle mintun, yksi haistoi

hiekan ja yksi tunnisti tutun hyvän tuoksun, mutta ei osannut sanoa mikä se on. Yhtä lasta nauratti ja hän sanoi kardemumman tuoksuvan pahalle. Vaniljatanko tuoksui yhden lapsen mielestä vähän sipulilta, yhden mielestä puulta ja kolmen mielestä pahalta. Yksi haistoi karkin, toinen lakun ja yksi vohvelin.

6.2.4 Luupit

Näköaistiin keskityimme metsäretkellä luuppien avulla. Lapset saivat kaikki omat luupit, eli pienet suurennuslasit ja saivat niiden kanssa vapaasti tutkia mitä metsästä löytyy. Innoissaan kaikki tutkivat ympäristöään ja osa kulki luuppi silmällä siirtyessään paikasta toiseen kuten Kuvassa 5. Lapset tutkivat myös innoissaan lunta ja kiviä kuten Kuvassa 6.

Kuva 5. Luuppi silmällä kulkemista

Kuva 6. Kiven tutkimista luupin avulla

Kaksi lapsista keräsi luupit täyteen lunta eivätkä oikein ymmärtäneet mitä niiden kanssa oli tarkoitus tehdä. Yksi ryhmän lapsista kuljeskeli muuten vaan luuppi kädessään tietämättä mitä sille tehdään. Isommat lapset tutkivat ympäristöä innokkaasti ja löysivät kiinnostavaa lunta. Eräs ryhmän lapsista kertoi löytäneensä luurangon silmän. Monien mielestä tutkiminen oli jännittävää ja hauskaa. Havaintojeni mukaan toiminta toimisi paremmin lumettomassa ympäristössä.

6.2.5 Hamahelmiin piilotetut esineet

Toiminta suoritettiin päiväkotiin kuuluvassa erillisessä huoneistossa rauhallisessa ympäristössä ja se oli muunnelma Tunne, Aisti, Toimi! -kirjan sivulta 35 löytyvästä harjoituksesta. (Söderena 2013, 35). Kirjan harjoituksessa etsitään esineitä esimerkiksi herneiden joukosta tunnustelemalla niitä. Esineiden etsimisen lisäksi vertailimme ja laskimme esineitä, joita tässä tapauksessa hamahelmien joukosta löytyi. Annoin lapsille ohjeistuksen jo aamupiirissä ja toistin ohjeen lapsen kanssa hänen tullessa toimintatuokiolle. Toimintaan osallistui 11 lasta, yksi lapsi kerrallaan. Lapset reagoivat toimintaan hyvin eri tavoin. Osa alkoi innoissaan heti kaivaa kaksin käsin hamahelmiämpäriä, kuten Kuvassa 7 tapahtuu ja selostaa tarkkaan mitä sieltä löysivät ja kuinka monta sekä kertoivat heti mitä eroa esineessä oli edelliseen verrattuna, kun taas toiset varovasti tunnustelivat ensin helmiä ja pyyhkivät kiinni jääneitä hamahelmiä pois kämmenistään ja tuntuivat unohtavan tavaroiden etsimisen ajoittain kokonaan. Toiminnan edetessä kaikki lapset innostuivat kuitenkin etsimään ja tunnustelemaan esineitä ja suurin osa ymmärsi ohjeet ja toiminnan tarkoituksen. Monella lapsella oli niin

Kuva 7. Hamahelmien seasta esineiden etsimistä

mukavaa etteivät he olisi malttaneet lopettaa hamahelmien kaivamista ja vain yksi ei halunnut enää toiminnan lopussa piilottaa löytämiään esineitä helmien sekaan seuraavaa lasta varten.

6.2.6 Satuhieronta

Satuhieronta LIITTEESTÄ 2 toteutettiin kahdeksalle lapselle lepoetken alussa. Minä ja työparini hieroimme kerralla kumpainenkin kahta lasta, eli luin tarinan kaksi kertaa. Kuusi lapsista pystyi keskittymään rauhallisesti tarinaan ja nauttivat hieronnasta. Hieronta selvästi rauhoitti heitä ja hellä kosketus tuntui heidän mielestään mukavalta. Kaksi lapsista pyöri ja kikatti hieronnan aikana, koska kosketus kutitti ja he eivät pystyneet nauttimaan tilanteesta. He villiinnyttivät toisiaan tilanteessa, vaikka siinä oli tarkoitus rauhoittaa.

(Söderena 2013. 70-71).

6.2.7 Makutesti

Toiminnassa oli mukana yhdeksän lasta. Maistelut suoritettiin pääosin pareittain ja yhdessä ryhmässä oli kolme henkeä. Toimintatilana oli ruokailuhuone. Kaikki olivat innokkaasti mukana ja jaksoivat kuunnella ohjeet sekä keskittyä toimintaan. Toiminta vahvisti makuaistin lisäksi myös suun tuntoaistimuksia. (Söderena 2013, 48-49). Sokkomaistelun tarkoituksena oli myös havaita vaikuttiko näköaistimus ruoan makuun tai raasteiden antama tuntoaistimus, eli ruoan koostumus ruoan miellyttävyyteen tai makuun.

Maisteltavana oli appelsiinia, päärynää sekä omenaa pieninä paloina. Hedelmät oli valittu sen mukaan, että jokainen ryhmän lapsi pystyi maistelemaan niitä allergioista huolimatta. Lapset saivat ensin katsoa mitä maistelevat ja samalla kerroin heille mitä hedelmillä tehdään. He saivat valita kumpi lapsista aloittaa ja sen jälkeen vuorotellen sidottiin toisen lapsen silmät huivilla ja annoin lusikalla palan maistettavaa hedelmää tämän suuhun. Lapsi sai maistella hedelmää ja nimetä sen maistamisen jälkeen. Yksi lapsista nimesi hedelmät väärin: päärynä, omena, appelsiini. Maut olivat: päärynä, päärynä, appelsiini. Muut lapset huomasivat, mikä maku milloinkin oli kyseessä. Pohdimme myös hedelmien makeutta sekä kirpeyttä toiminnan aikana. Sokkomaistelun jälkeen lapset saivat vielä maistella jokaista makua muutaman palan ilman sidettä silmillään.

Maistelun jälkeen lapset saivat itse raastaa porkkanaa, kuten Kuvassa 8, kahdella eri karkeudella ja maistella sekä tunnustella tekemiään raasteita. Moni lapsista sanoi, että hienoin raaste oli kaikista makeinta ja porkkanan pala vähiten makea. Heidän mielestään myös raastaminen oli kivaa puuhaa.

Kuva 8. Porkkanan raastaminen

6.2.8 Äänien kuuntelu

Kuuntelimme aamupiirissä koko ryhmän kanssa erilaisia ääniä papunetin äänipankista. Lapset saivat maata lattialla selällään hämärässä huoneessa ja suurin osa piti silmät kiinni kuunnellessaan ääniä.

Ensimmäisenä kuunneltiin ampiaisen pörinää. Yksi lapsista tunnisti sen ampiaisen pörinäksi. Yksi lapsi tunnisti mehiläiseksi ja yksi ehdotti kärpäsen ääneksi.

Hampaiden pesu koneella kuulosti erään lapsen korviin porakoneelta ja toisen lentokoneelta, kun taas tavallisella hammasharjalla pestäessä ääni kuulosti yhden lapsen mielestä sahaamiselta. Kaksi lapsista tunnisti äänen hampaiden pesemiseksi.

Kuunnellessamme kesän ääniä, kysyin lapsilta lisäkysymyksen: mikä vuodenaika heille äänestä tulee mieleen ja sain vastaukseksi, että ääni kuulosti syksyltä, yhden korviin keväältä ja kaksi tunnistivat sen kesän ääneksi.

Kissan kehräys kuulosti yhden lapsen mielestä hevoselta ja eräs lapsi pohti ääntä talven ääneksi. Kukaan ei tunnistanut ääntä kissan kehräykseksi.

Löylyn sihahdusääni sai kaikki nauramaan ja se olikin kaikkien mielestä kiva ääni. Yksi lapsista mietti edelleen mihin vuodenaikaan ääni kuuluu ja sanoi sitä syksyn ääneksi, koska siinä kuuluu veden ääntä ja myös toinen lapsi sanoi, että ääni kuulostaa siltä kuin sataisi vettä kaatamalla.

Röyhtäisemisen ääni herätti myös hilpeyttä lapsissa ja yksi lapsista totesi kovaan äänen äänen olevan kevään ääni - röyhy! Kaikki olivat tästä samaa mieltä.

WC-pöntön huuhteluääni nauratti myös lapsia kovasti ja moni tunnistikin sen vessan ääneksi. Lapset yhdistivät sen myös talveen ja lumen ääneen.

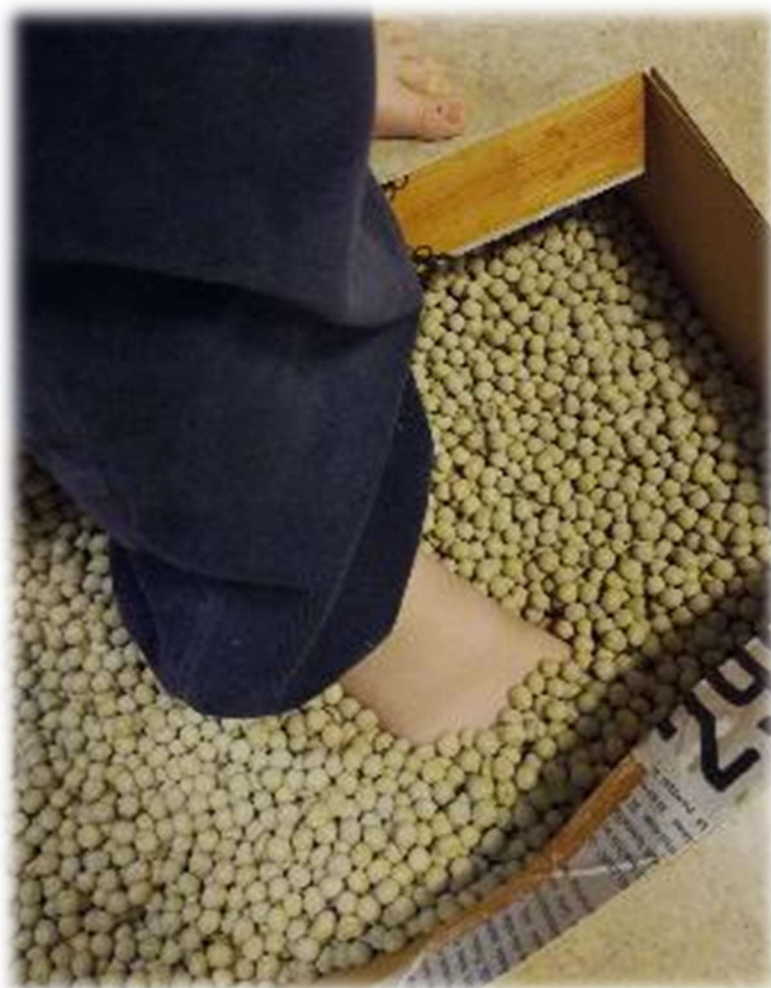
Lapset olivat tilanteessa aika levottomia ja pyörivät paljon. Keskittyminen näin isossa ryhmässä on vielä hankalaa tämän ikäisillä lapsilla. Toiminta oli kuitenkin kivaa ja kaikki saivat nauraa yhdessä hassuille äänille. (papunet äänipankki)

6.2.9 Aistirata

Aistirata toteutui päiväkodin salissa lapsen kanssa yksitellen. Toimintaan osallistui 11 lasta. Lapsi sai saliin tullessaan tarkastella radan pisteet koskematta niihin samalla kun kerroin hänelle mitä tehdään ja sen jälkeen hän kulki radan silmät sidottuina minua kädestä kiinni pitäen paljain varpain. Kuvassa 11 näkyy kuinka lapsen ohjaaminen tapahtui.

Kuljettuaan radan sokkona sai lapsi sen jälkeen mennä radan vielä uudestaan silmät auki ja palata kiinnostaville rasteille.

Kaikki lapset uskalsivat hienosti kulkea rataa sokkona kanssani, kuten kuvassa 10 näkyy ja innostuivat radan eri pisteistä. Vain yhdellä lapsella oli havaittavissa pientä epävarmuutta radan aikana, kun silmät oli sidottuina. Kaksi lapsista kurkkasi välillä huivin alta mihin astuivat, mutta muut maltoivat mennä koko radan sokkona loppuun asti. Suosituin piste oli hernelaatikko johon sai upottaa jalat. Hernelaatikko näkyy kuvassa 9.

Kuva 9. Hernelaatikko

Pisteet toteutin päiväkodilta löytyvistä materiaaleista nollabudjetilla päiväkodin Vihreä lippu- periaatteen mukaan. Liimasin pahvinpaloihin kuutta pinnoiltaan erilaista tapettia ja kuivatut herneet löytyivät keittiöltä ja kaadoin ne pahvilaatikkoon. Kastelin myös yhden pyyhkeen ja toisen pyyhkeen laitton radalle kuivana. Hamahelmialustat

toimivat yhtenä pisteenä, kuten Kuvasta 10 näkyy, lattiatyyny, seinälaatta ja vaahtomuovin palanen kukin toimivat yhtenä pisteenä.

Kuva 10. Hamahelmialustat

Olin varannut rataa myös käsin tunnusteltavia kankaita ja hiontapapereita, mutta jätin tämän pisteen pois kahden lapsen jälkeen, koska radan suorittaminen kesti ajateltua kauemmin. (Söderena 2013, 42-45.)

Kuva 11. Minä ohjaamassa lasta aistiradalla

6.2.10 Bingotaulun tarkistus ja toiminnan päätös

Toiminnan päättäminen suoritettiin koko kahdentoista lapsen ryhmän kanssa yhdessä. Keräsin lapset ulkoilun jälkeen "aamupiiriin", jossa muistelimme bingotaulun kuvien avulla mitä olemme puuhailleet viime viikkoina. Lapset muistivat hienosti sen, että olemme käsitelleet erilaisia aisteja ja muistivat kaikki viisi aistia näön, kuulon, hajun ja tunnon hyvin. Tarkistimme Bingotaulun kuvat ja muistelimme mitä ne tarkoittavat. Bingotaulu näkyy täytettynä Kuvassa 12. Bingotaulua tarkastaessa monet lapset kertoivat olivatko he olleet mukana tarkistettavassa toiminnassa vai eivät.

Käydessämme läpi toimintoja, joita olimme tehneet, lasten suosikiksi nousi hamahelmiin piilotetut esineet. Toisena innolla muisteltiin myös liman valmistamista.

Bingotaulun tarkistuksen jälkeen luimme uudelleen kirjan Miten aistit toimii? Ja pohdimme samalla miten huomaamme aistien toimintaa itsessämme. Kirjan lukeminen toimi Aistibingon päätöksenä samoin kuin sen aloituksenakin.

Jaoin lapsille vielä kunniakirjat, jotka löytyvät LIITTEESTÄ 3. Kunniakirjat he saivat viedä kotiin muistoksi Aistibingosta ja osallistumisestaan siihen. Kunniakirjan saaminen herätti lapsissa ylpeyttä ja he innoissaan ottivat ne vastaan.

Kuva 12. Bingotaulu toiminnan päättyessä.

7 TOIMINNAN MUOKATTAVUUS

7.1 Toiminnan muokkaaminen

Kaikki Aistibingon toiminnot voi toteuttaa sellaisenaan tai muokkaamalla kaiken varhaiskasvatusikäisten lasten kanssa toimiviksi. Pienille riittää esimerkiksi tunnusteluun pehmeä ja kova lelu ja vaikkapa esikouluikäisille lapsille voi toteuttaa tuntoaistiradan ja lisätä siihen mukaan erilaisia pieniä tehtäviä kuten laskuja tai kirjaimia.

Toiminnan suunnittelussa on tärkeää ottaa huomioon toimintaympäristö, turvallisuus (kuten allergiat ja materiaalit) sekä ryhmän koko ja lasten ikä. Toimintaa kannattaa suunnitella myös vuodenaikojen mukaan niin, että esimerkiksi satokaudella maistellaan kausimakuja, myöhemmin syksyllä kerätään lehtiä ja muita luonnon materiaaleja, talvella tunnustellaan lunta, jätää sekä vertaillaan kylmää ja kuumaa. Kun taas kesällä kannattaa kuunnella luonnon ääniä ja havainnoida erilaisia tuoksujia.

Havainnoinnissa kannattaa ottaa huomioon myös ympäristöstä johtuvat häiriötekijät, kuten muiden lasten toiminnasta johtuvat äänet ja liikehdintä, sekä lasten yleinen viireystaso sekä muut muuttuvat tekijät. Havainnointia kannattaa tehdä useamman havainnoijan voimin ja havainnointia kannattaa jatkaa pidempään ja toistaa samoja harjoituksia ja toimintoja useaan eri otteeseen. Jos toiminnan aikana huomataan lapsessa huolta herättäviä piirteitä, kannattaa olla yhteydessä lapsen huoltajiin sekä sen jälkeen mahdollisesti neuvolan kautta aistiyliherkkyyksiin erikoistuneeseen toimintaterapeuttiin jatkotutkimuksia varten.

Pirpanaryhmässä Aistibingoa jatketaan vielä kevään 2018 aikana.

7.2 Ideoita jatkoon

Tunne, Aisti, Toimi! ja Aistiseikkailut 1-3 – kirjoista poimin ideoita toimintahetkiin, joita voi jatkossa toteuttaa samantyyllisesti lyhyenä Aistibingona tai pidempiaikaisena jatkuvana toimintamuotona.

7.2.1 Tunnistus- ja tunnustelupussit sekä tunnustelutaulu

Toteutetaan tunnustelu- ja tunnistuspussit/purkit, joihin voi kerätä materiaaleja esimerkiksi luonnosta hiekkaa, kiviä, sammalta, lehtiä tai käpyjä, tai keittiöstä riisiä, erilaisia makaroneja, jauhoja tai sokereita. Pussien tai purkkien sisältöä tunnustellen mietitään mitä se sisältää ja miltä kyseisen pussin sisältö tuntuu, tai vaihdetaan parin kanssa pusseja ja tunnustellen yritetään tunnistaa mitä pussissa on tai tehdään kaksi samanlaista pussia, joista tunnustellen pitää löytää parit esim. nopat, kierremakaronit, kuulat tai sokeripalat. Luonnonmateriaalit ovat ilmaisia ja lapselle niiden tunnusteleminen ja kerääminen on luontainen tapa tutkia ympäristöään. (Söderena 2013, 36-37.)

Tunnustelutaulun voi toteuttaa liimaamalla isolle levyille erilaisia materiaaleja, kuten makaroneja, kankaita, pumpulia, tiskiharjoja, nappeja ja lankoja ja kiinnittää sen päiväkodin seinälle lasten tunnusteltavaksi. (Söderena 2013, 87-88).

7.2.2 Tutkitaan vettä

Täytetään kolme astiaa vedellä. Yhteen laitetaan lämmintä vettä, toiseen kylmää ja kolmanteen haaleaa. Lapsi saa laittaa ensin toisen käden kylmään veteen ja toisen kuumaan yhtä aikaa ja sen jälkeen siirtää molemmat kädet haaleaan veteen, niin hän huomaa haalean veden tuntuvan toisessa kädessä kuumalta ja toisessa kylmältä. (Saarinen 2014, 54.)

7.2.3 Tarinat ja sadutus

Sanna Saarisen aistiseikkailukirjoissa on monta vinkkiä kuvitetuista tarinoista. (Saarinen 2014.) Minkä tahansa tarinan voi kuvittaa ja liittää kuviin joitakin pieniä yksityiskohtia, esimerkiksi perhosen toukan ja perhosen. Kuvia voi myös käyttää apuna lasten saduttamisessa ja erillisinä tarinakortteina. Lasten kanssa voi myös tehdä tarinoihin käytettävät kuvat.

7.2.4 Pantomiimi

Lapset saavat esittää jotakin eläintä tai ammattia sanomatta sanaakaan ja muut yrittävät arvata mitä hän esittää. (Saarinen 2016, 53).

7.2.5 Puhaltaminen ja suujumppa

Pillillä imeminen ja puhaltaminen ja saippuakuplien, höyhenien, ilmapallon tai voikukkien haituvien puhaltaminen sekä erilaiset suujumppatoiminnot vahvistavat suun motoriikkaa ja vahvistavat suun tuntoaistia. (Söderena 2013, 48-52).

7.2.6 Kadonnut kaveri -leikki

Musiikin soidessa lapset liikkuvat tilassa. Musiikin loppuessa lapset menevät kippuraan silmät kohti lattiaa. Aikuinen käy peittämässä yhden lapsen isolla kankaalla ja muut saavat muistella kuka lapsista on peiton alla. (Saarinen 2016, 27.) Toinen versio leikistä on, että lapset ovat silmät kiinni ja aikuinen käy koskettamassa yhtä lapsista. Lapsi jota on kosketettu alkaa laulaa tai kertoa tarinaa ja muut yrittävät tunnistaa hänet äänen perusteella.

7.2.7 Taikataikina, muovailuvaha ja muut erilaiset massat

Leipominen vahvistaa käsien tuntoaistimuksia ja lapset nauttivat siitä. Muovaillessa ja leipoessa lapsi oppii käyttämään erilaisia työkaluja kuten kaulinta, muotteja ja veistä, sekä vahvistamaan käsien ja sormien tuntoaistimuksia. (Söderena 2013, 38-39.)

Erilaiset taikinat tuntuvat, maistuvat ja tuoksuvat erilaisilta. Haistellessa ja maistellessa lapsi saa myös eri aisteille aistimuksia. Taikina myös maistuu ja tuntuu erilaiselta raakana ja kypsänä. Samoin myös taikataikina on erilainen kuivuttuaan ja siitä saa saven tapaan muotoiltua monenlaisia esineitä. Taikataikinaan tarvitaan (6dl) vehnäjauhoja, (3dl) suolaa, (3dl) kylmää vettä ja (2rkl) ruokaöljyä. Ainekset sekoitetaan keskenään taikinaksi ja taikinaa muovailtaan haluttuun muotoon. Taikina kuivataan joko

uunissa 125 asteessa tunnin ajan tai huoneen lämmössä muutaman vuorokauden. (Söderena 2013, 39.)

Myös erilaiset soseet ja ”löllöt” ruoka-aineet sopivat hyvin tunnusteltaviksi ja muovailtaviksi, koska joillekin lapsille ruoka-aineiden maistaminen voi olla haastavaa. Näihin ruokiin onkin hyvä tutustua leikin kautta, vaikka muutoin ruoalla leikkiminen ei olekaan hyväksyttävää. (Söderena 2013, 39.) Näitä ruokia on esimerkiksi raaka tai keitetty makaroni, kermavaahto, viili, erilaiset raasteet sekä riisi ja jauhot.

7.2.8 Tuntoaistimuksia

Lapsi saa myös erilaisia tuntoaistimuksia keinuessaan, maatessaan, jumpatessaan ja leikkiessään. Näihin välineinä voi käyttää leikkivarjoa, mattoja tai peittoa, painopeittoa, hierontaa, vettä tai vaikka maalisuteja ja -teloja. Sudeilla ja teloilla voi ”maalata” lasta tai lapset voivat ”maalailia” toisiaan, kankaista voi tehdä erilaisia keinuja tai ison kankaan päällä voi istua ja aikuinen voi vetää lasta tai kääriä lapsen kankaan sisään ja puistoissa voidaan keinoa kovaa tai hiljaa ja sivuttain ja eteen-taaksepäin. (Söderena 2013, 69-77.) Erilaiset laululeikit ovat myös oivallinen tapa tutustua eri eläimiin, liikkeisiin ja rytmeihin.

8 HAVAINNOT JA VERTAILU

Kuten edellä on mainittu, toimintaan osallistunut ryhmä koostui kahdestatoista lapsesta, joista kuusi oli 3-vuotiaita ja kuusi 4-vuotiaita. Lapsista neljä oli poikia ja kahdeksan tyttöä. Havainnoin lapsia pääsääntöisesti yksilöinä ja reaktiot yksittäiseen toimintaan kirjasin lapsikohtaisesti sen mukaan mitä milloinkin tehtiin. Osan havainnoista keräsin LIITTEESSÄ 1 olevaan kaavakkeeseen ja osan kirjasin erilliseen havainnointivihkoon. Nämä havainnot keräsin toimintakertojen päätyttyä erilliseen listaan ja nimesin lapset listassa numeroin 1-12. Havaintojen vertailun suoritin tarkastellen edellä listattuja lapsien toisistaan poikkeavia reaktioita kuhunkin toimintaan ja peilasin reaktioita sensorisen integraation näkökulmasta tyypillisiin ja poikkeaviin reaktioihin.

Yleisesti toiminnasta nousi esiin se, että yhdeksän lapsista olivat avoimempia kommunikoidaan pienessä ryhmässä kuin isommassa ja ohjeiden noudattaminen pienemmässä ryhmässä oli lapsille helpompaa. Varsinkin eron huomasi ryhmän kolmevuotiaissa, jotka olivat isossa ryhmässä hiljaisempia ja vetäytyneempiä. Isommassa ryhmässä ohjeen noudattaminen herpaantui helpommin kaikilla, jos yksi joukosta ei ymmärtänyt tai noudattanut annettua ohjetta. Selvää eroa oli myös käyttäytymisessä silloin, kun ympärillä oli isompi joukko lapsia ja melutaso korkeahko. Tämän ikäisten lasten on selvästi helpompi hallita aistimuksiaan pienemmässä ryhmässä kuin isossa. Yksittäisestä lapsesta kerättyjä havaintoja on haasteellista kirjata raporttiin niin, ettei rikota yksityisyydensuojaa tai vaitiolovelvollisuutta. Aistibingo auttoi kuitenkin vahvistamaan aikaisemmin tehtyjä havaintoja ja poissulki toisia muutamien lapsien kohdalta.

Liman teko oli kaikkien osallistuneiden lasten mielestä hauskaa. Kaikki suostuivat sekoittamaan limaa joko lusikalla tai käsin. Viidelle lapsista liman sekoittaminen oli selvästi epämiellyttävää eivätkä he innostuneet koskemaan limaan uudelleen. Yksi lapsista epäröi aluksi, mutta innostui laittamaan kätensä limaan hetken kuluttua. Hama-helmien seasta esineiden kaivaminen antoi liman tapaan aistiärsyksiä käsille ja sormille. Mutta ärsykkeet kuitenkin olivat sen verran erilaisia, että nekin lapset jotka eivät suostuneet limaan käsiänsä laittamaan kaivoivat helmiä mielellään. Eron huomasi

etenkin niissä lapsissa, joiden mielestä lima tarttui inhottavasti käsiin. Näiden lasten oli helpompi putsata kämmeniin tarttuvat hamahelmet pois ärsyttämästä ja jatkaa toimintaa.

Erilaisten ohjeiden ymmärtämisessä ei esiintynyt juuri mitään eroja lasten välillä toiminnan vaihtuessa, vaan suurin osa lapsista osasi toimia ohjeiden mukaan. Vireystaso taas vaikutti huomattavasti lasten omatoiminnan ohjaukseen sekä ohjeiden noudattamiseen.

8.1. Lapsikohtaiset havainnot

Lapsi 1. (3v) oli porukassa hiljainen ja seuraili mielellään mitä muut tekevät ja toisinaan sulkeutui omiin ajatuksiinsa. Osallistui mielellään, mutta jotenkin jähmettyi esimerkiksi silloin, kun hänen piti vastata tarkentavaan kysymykseen. Pienessä ryhmässä hän puhui paljon, oli innokkaasti mukana toiminnassa ja ymmärsi hyvin sanallisia pitkiäkin ohjeita ja kysymyksiä. Innostuessaan hän ei malttanut lopettaa toimintaa ja äänen voimakkuus kohosi. Käsien tuntoaisti hänellä oli herkkä ja aistiradassa innostui pisteistä nähdessään ne, mutta hieman epäröi silmät sidottuina kulkemista. Hän oli isossa ryhmässä hieman vetäytyvä ja seuraili toimintaa sivusta. Havaintojeni mukaan hän selvästi hyötyy pienryhmätoiminnasta, jossa aistimusten tulva on hillitympää ja innostuu niissä näyttämään taitonsa.

Lapsi 2. (4v.) kommentoi äänekkäästi jokaista tekemäänsä tai tekemättä jäänyttä toimintaa. Hän oli poissa monista Aistibingon osista, joten kokonaiskuvaa hänestä oli vaikea kerätä. Hän kuitenkin havainnoi yleensä hyvin ympäristöään ja on tarkka yksityiskohdista. Hän on koko ajan liikkeessä eikä malta juuri istuskella. Toisinaan tuntuu, ettei hän ymmärrä annettua ohjetta, mutta se saattaa johtua hänen malttamattomuudestaan. Monesti hän aloittaa toiminnan jo ennen kuin ohje on ehditty antaa kokonaan ja kun hän innostuu jostakin hän selostaa tekemistään eikä tahdo kuulla muiden puheita. Hänellä saattaa olla taipumusta hakea voimakkaita aistituntemuksia, kuten voimakkaita halauksia ja erilaisia hyppyjä sekä keinumisliikkeitä, mutta havaintojeni perusteella hän toimii ikätasonsa mukaan.

Lapsi 3. (4v.) tuntui useassa toiminnassa kovin malttamattomalta. Hänellä tuntui aina olevan kiire siirtyä seuraavaan vaiheeseen tai tehtävään ja edellisen suorittaminen kärsi siitä. Kuitenkin käsien aistia stimuloivat hamahelmien kaivaminen ja liman valmistaminen olivat hänelle erityisen mieluisia ja niiden tekemistä hän ei olisi malttanut lopettaa. Hän lähti malttamattomuudesta huolimatta mielellään mukaan jokaiseen toimintaan ja ymmärsi ohjeet hyvin. Toimintaan osallistuvan ryhmän koko ei vaikuttanut hänen innokkuuteensa tai toimintaansa lainkaan. Ohjeet hän ymmärsi hyvin ja oivalsi asioita hienosti. Toisinaan hän oli hieman epävarma vastauksistaan, vaikka hän tietäisikin vastauksen.

Lapsi 4. (3v.) oli myös monista toiminnoista poissa, mutta niissä joissa oli mukana toimi innokkaasti ja ymmärsi annetut ohjeet hyvin. Tuntoaistimuksiin hän reagoi voimakkaasti, eikä aina tiennyt pitikö niistä vai ei. Hän havainnoi tarkasti ympäristöään ja pystyi keskittymään moneen toimintaan yhtä aikaa. Motorisesti hän on hieman kömpelö ja hänellä on myös kielellisiä pulmia, mutta muutoin en havainnut aistimuksissa mitään poikkeavaa.

Lapsi 5. (4v.) oli toiminnan alussa hyvin mukana, pystyi keskittymään ja oivalsi hyvin monia asioita. Hänen vireystilansa vaihteli voimakkaasti päivien välillä ja toisinaan toimintaan osallistuminen oli erittäin työlästä hänelle. Niinä päivinä, kun hänen vireystasonsa oli hyvä, hän pystyi toimimaan nopeasti ja hän oivalsi sekä ymmärsi asiat helposti ja nopeasti sekä pystyi jäsentämään toimintaansa. Kun taas vireystilan ollessa huono hänen ohjeen ymmärtäminen kärsi voimakkaasti sekä asioiden tekeminen ei onnistunut yhtä sujuvasti. Vireystilan vaihtelu oli silmiinpistävästä suurta.

Lapsi 6. (4v.) oli erittäin tarkkaavainen ja pikkutarkka. Hän oivalsi hyvin asioita ja selosti jatkuvasti mitä tekee ja miksi. Tehtäviä tehdessään hän pohdiskeli usein pitkään ja punnitsi mielessään eri vaihtoehtoja ja varmisteli vastauksiaan. Hän nautti tuntoaistia stimuloivista toiminnoista ja satuhieronnasta. Käsien ja silmien yhteistyö toimi hänellä erityisen hyvin.

Lapsi 7. (3v.) oivalsi ensimmäisenä lapsena tuntoaistin toiminnan ja hän oli muutoinkin todella tarkkaavainen ja kiinnostunut kaikesta uudesta. Hän ymmärsi ohjeet hyvin ja oivalsi ilman mitään johdattelua monia asioita. Innostui kaikesta toiminnasta ja oli

jokaisessa hyvin mukana. Hän innosti myös kavereita mukaan toimintaan. Limaan hän ei halunnut koskea, mutta hamahelmien kaivamisesta hän nautti paljon. Toisinaan isossa ryhmässä tai kavereiden seurassa hänen keskittymisensä herpaantui, mutta muuten hän on tarkkaavainen ja hyvä keskittymään.

Lapsi 8.(3v.) ei suostunut koskemaan limaan lainkaan, mutta muuten nautti suunnattomasti sen tekemisestä. Hamahelmiä taas kaivoi innoissaan alun hämmennyksen ja harkinnan jälkeen. Hän ei ollut mukana makutestissä eikä suostunut tuoksuttelemaan tuoksupurkkeja lainkaan, mutta kuuntelutehtävässä suoriutui hyvin. Isossa ryhmässä hän ei mielellään osallistu vaan seurailee muiden puuhia ja sen vuoksi toisinaan hänestä ei saa selvää ymmärtääkö hän tehtävän vai ei. Kahdestaan aikuisen kanssa hän on puhelias ja innokas tekemään monia asioita. Kovat äänet ja muutoksen tuottavat hänelle epämiellyttäviä tunteita. Asioiden ennakointi sekä strukturointi olivat hänen kanssaan toimiessa erityisen tärkeitä.

Lapsi 9. (3v.) nautti voimakkaista tunteista. Hän haki huomiota ja kosketusta voimakkaasti kaikissa tilanteissa. Hän ei juurikaan pystynyt keskittymään toimintaan vaan puuhaili samaan aikaan monia asioita ja kiinnitti huomiota toisinaan yllättäviinkin asioihin, kuten hyllyssä oleviin kirjoihin tai muihin ympäristöstä löytyviin yksityiskohtiin. Ohjeet piti usein hänelle toistaa monta kertaa vaikka ne olisi pilkottu mahdollisimman pieniin osiin. Keskittyminen herpaantui monesti ja hänen toimintaansa piti useasti palauttaa sen hetkiseen tekemiseen. Aistibingon toteutuksessa tällainen yksilöllinen ohjaus ja ohjeiden pilkkominen oli mahdollista toteuttaa.

Lapsi 10. (3v.) oli myös poissa useista toiminnoista, mutta ymmärsi ohjeet hyvin ja oli pienessä ryhmässä selvästi toimeliaampi, avoimempi ja rohkeampi kuin suuremmassa porukassa. Hän ei pitänyt lainkaan liman koskettamisesta, mutta hamahelmet miellyttivät selvästi. Monissa toiminnoissa haki hyväksyntää katseellaan kaverilta tai toisti ja mallinsi parin toimintaa. Hän oli hieman epävarma itsestään vaikka on kovin taidokas lapsi. Hänellä ei ole ohjeen ymmärtämisessä mitään poikkeavaa.

Lapsi 11. (4v.) oli myös poissa monista toiminnoista ja ohjeen ymmärtämisessä oli ajoittain vaihtelua. Häntä piti usein kannustaa ja innostaa toiminnan alkuun, kun taas lopettaminen tuntui toisinaan hänelle hankalalta. Hän kuitenkin oivalsi asioita, mutta

perusteluja oivalluksilleen hän ei osannut juurikaan antaa. Hän selvästi hyötyi pienissä ryhmissä tehtävistä toiminnoista eniten verrattaessa muihin tämän ryhmän lapsiin.

Lapsi 12. (3v.) oli niin vähän mukana toiminnassa, ettei hänestä pystynyt tekemään havaintoja aistimusten osalta. Ohjeet hän ymmärsi hyvin, mutta oli toiminnassa epävarma ja seuraili jatkuvasti mitä pari tai muut ryhmän jäsenet tekivät.

Aistibingon lapsihavainnointi auttoi minua ryhmän ohjaajana huomaamaan lapsissa monia sellaisia piirteitä, jotka muuten olisi ollut hankala huomata. Sain myös vahvistusta aikaisemmin ryhmässä tekemilleni havainnoille. Myös lasten keskinäiset suhteet selkenivät minulle paremmin toiminnan aikana.

Toiminnan perusteella otin ryhmälle käyttöön aiheen mukaan muuttuvat pienryhmät, joita ryhmässä ei aikaisemmin tällä toimintakaudella ole ollut käytössä. Havainnot auttoivat minua muodostamaan näitä kooltaan ja kokoonpanoltaan muuttuvia ryhmiä. Ryhmissä pystyn jatkossa paremmin kehittämään Aistibingon tyyppistä toimintaa tukemaan lasten toimintakykyä ja herättämään kiinnostusta uusiin asioihin ja taitoihin. Aistibingon toteutuksen suunnittelu antoi minulle paljon ammatillista varmuutta toimia varhaiskasvatuksen sosionomina ja lastentarhanopettajana, antaen minulle rohkeutta toteuttaa ideoitani erilaisilla tavoilla. Opin Aistibingoa toteuttaessani muuttamaan omaa toimintaani ohjaajana toiminnan aikana niin, että jokainen lapsi sai tarvitsemaansa tukea ja ohjausta sillä hetkellä. Opin kyseisen ryhmän lasten reaktioista paljon ja sain vahvistettua suhdettani heihin eri tavalla kuin aiemmin, joka on ollut työni kannalta erittäin tärkeää ja hyödyllistä. Sain Aistibingon avulla koottua myös tärkeää tietoa itselleni lasten henkilökohtaisten varhaiskasvatussuunnitelmien täydentämiseen. Aistibingossa keräämäni havainnot myös muuttivat sekä vahvistivat aiemmin tekemiäni havaintoja joistakin lapsista ja auttoi minua perustelemaan paremmin toimintaani näissä tapauksissa.

9 POHDINTA

Toimiessani lastentarhanopettajana varhaiskasvatuksen parissa kiinnitän sosionomi AMK:na erityistä huomiota lasten yksilölliseen ohjaukseen ja tukemiseen. Havainnoin ja kuuntelen jokaista lasta päivittäin ja pyrin kohtaamaan lapset aidosti joka päivä. Otan toiminnassani huomioon myös lasten perheet mahdollisimman hyvin kokonaisuutena ja pyrin kuulemaan heidän toiveitaan, ilojaan ja huoliaan. Kiinnitän herkästi huomiota epäkohtiin toimintaympäristössä ja yritän löytää ratkaisuja niiden parantamiseen. Aistibingon toteutuksessa pyrin huomioimaan myös nämä kaikki seikat.

Yleisesti ajateltuna sosionomeilla AMK on tärkeä ja vastuullinen rooli osana varhaiskasvatusta tukemassa koko perhettä lapsen kasvatuksessa ja ohjauksessa. Perushoidon ja akateemisten taitojen lisäksi lapsen tulee saada tukea ympäristöltään itsenäiseksi yksilöksi ja yhteiskunnan tasavertaiseksi jäseneksi kasvamisessa sekä päivittäisten sosiaalisten tilanteiden hallitsemiseksi. Tähän työhön sosionomeilla AMK on erityisosaamista ja valmiuksia erityisen paljon verrattuna muihin lasten parissa työskenteleviin ammattilaisiin. Toivoisin itse varhaiskasvatuksessa toimivana sosionomi AMK:na osaavani hyödyntää kasvatustyössäni koko työyhteisön ammattitaitoa ja osaamista lasten parhaaksi ja perheiden kasvatustyön tukemiseksi. Näkemykseni on, että meitä kaikkia ammattilaisia tarvitaan jatkossakin varhaiskasvatuksessa.

Kuten vanhassa sananlaskussakin sanotaan, leikki on lapsen tärkeintä työtä ja siihen päiväkotiarjessa pitäisi turvata riittävästi aikaa. Myös Ketunpesän päiväkodin huoltajilta on tullut toive siitä, että lapset saisivat leikkiä vapaasti päivän aikana mahdollisimman paljon. Leikkiessään lapsi oppii tärkeitä vuorovaikutustaitoja, motorisia taitoja sekä saa kokemuksia vertaistensa kanssa toimimisesta. Sosionomi AMK:na kiinnitän näihin seikkoihin työssäni varhaiskasvatuksen parissa erityistä huomiota. Leikki tukee myös sensorisen integraation kehitystä ja auttaa lasta hahmottamaan omaa kehoaan sekä toimintaympäristöään.

Monet päiväkodin arjessa olevat toimet tukevat lapsien sensorisen integraation kehitystä. Esimerkiksi Pirpanaryhmässä on jo käytössä lepoheikkillä painopeittoja ja lapsia kääritään peiton sisään ”makkaralle” heidän pyynnöstään, joka rauhoittaa lasta ja antaa

turvallisuuden tunnetta ja lämpöä lapselle. Toisinaan rakennamme päiväkodin saliin erilaisia liikuntaratoja sekä ulkoillessa käytämme lähiseudun metsiä ja puistoja, jotka tarjoavat oivallisen ympäristön sensorisen integraation harjaantumiselle keinuineen ja epätasaisine maastoineen. Päiväkodin monipuolinen ruoka tuottaa makuelämyksiä päivittäin, musiikkihetket, metsäretket, liikuntatuokiot ja laululeikit tukevat monia lasten motorisen ja sensorisen kehityksen alueita. Sosiaalisia taitoja harjoitellaan päiväkotipäivän aikana monia kertoja ja niihin minä sosionomi AMK:na kiinnitän erityistä huomiota. Päiväkodin toistuvat rutiinit muodostavat yhden osan lapsen turvallisesta kehitysympäristöstä. Näissä hetkissä kasvattajalla ja minulla sosionomi AMK:na on myös hyvä tilaisuus seurata lasten reagoitua ja tehdä havaintoja niistä päivittäin.

Huomioitavaa on myös se, että jos päiväkodissa työskentelevä aikuinen huomaa lapsessa sensorisen integraation häiriöitä, kannattaa hänen ottaa tämä piirteet puheeksi lapsen vanhempien tai huoltajien kanssa. Tällaisia havaintoja voi olla lapsen tarve satuttaa itseään toistuvasti tai useasti toistuvat ja pahenevat käytöshäiriöt sekä keskittymisen vaikeudet. Vanhemmille ja huoltajille tulee hienotunteisesti kertoa nämä havainnot sekä keskustella heidän kanssaan näistä havainnoista ja siitä miten lapsi reagoi erilaisiin tilanteisiin kotiloissa. Sosionomi AMK:t saavat koulutuksensa kautta valmiuksia tällaisiin kohtaamisiin. Ja jos vanhemmilla on herännyt samoja huolia lapsen kehityksessä, mietitään jatkotoimia yhdessä lapsen lähipiirin kanssa. Neuvolasta ja toimintaterapeuteilta saa lisätietoa sensorisen integraation häiriöistä ja siihen käytettävistä terapiamuodoista. Lisätietoa saa hyvin myös esimerkiksi sity.fi-sivustolta. Kasvattajan tulee kirjata havainnot ja yhteiset sopimukset toimenpiteistä myös lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan sekä pohtia kuinka lasta voi tukea päiväkodissa käyttäen kaikille hyödyllisiä pedagogisia menetelmiä.

Aistibingon suunnittelun, toteuttamisen ja havainnoinnin johdosta sain paljon valmiuksia kiinnittää huomiota lasten sensorisen integraation eroavaisuuksiin ja näiden havaintojen pohjalta varmuutta toimintaympäristön muokkaamiseen ja toiminnan suunnitteluun. Sosionomi AMK:na minulla on myös hyvät valmiudet kohdata vanhempia ja huoltajia tällaisten erilaisia tunteita herättävien asioiden yhteydessä ja toimia heidän kanssaan yhteistyössä lapsen edun parhaaksi. Sosionomi AMK:na pystyn ohjaamaan koko perhettä eteenpäin mahdollisesti tarvittavien tukitoimien piiriin sekä tukemaan kaikkia osapuolia tasavertaisesti.

Vuonna 2017 käyttöön otetussa varhaiskasvatussuunnitelmassa korostetaan perheiden kanssa tehtävän yhteistyön merkitystä. Yhdessä lapsen, kodin ja varhaiskasvattajien kanssa pyritään pohtimaan lapselle hyödyllisiä ja tarpeellisia toimintatapoja ja menetelmiä, joiden avulla lapsi oppii tavoiteltavat taidot ja valmiudet. Sosionomi AMK:na koen omaavani hyvät valmiudet tunnistaa erilaisia oppimisen sekä opettamisen tapoja ja osaan ottaa huomioon koko ihmisen elinympäristön ja sen muutokset lapseen vaikuttavina asioina ja huomioimaan nämä seikat omaa toimintaani suunnitellessani. Sosionomi AMK:na osaan nähdä lapsen yksilönä, perheenjäsenenä, ryhmän jäsenenä sekä osana yhteisöä. Tämä auttaa minua myös varhaiskasvatuksen ryhmäsuunnitelmien laadinnassa ja suunnittelussa. Siksi koen olevani sosionomi AMK:na tärkeä osa myös tulevaisuuden varhaiskasvatusammattilaisia.

LÄHTEET

- Arosilta, Hanna-Mari. 2017. Turvallinen limaresepti. viitattu 12.10.2017. www.vauva.fi
- Ayres, A. Jean, 2008. Aistimusten aallokossa. Juva: WS Bookwell OY
- Daynes, Katie, 2017. Miten aistit toimivat?. Lontoo: Lasten Keskus ja Kirjapaja Oy
- Heiskanen, Noora, 2017. Uudistuva lapsen vasu. www.youtube.com
- Kielitoimiston sanakirja, viitattu 03.01.2018 www.kielitoimistonsanakirja.fi
- Laki opetushallituksesta 29.6.2016/564
- Meredith, Sheena, 2013. Pidä aistit terävinä. Portugali: Valitut palat
- Opetushallituksen internetsivut. Säädökset ja ohjeet. viitattu 23.01.2018. www.oph.fi
- Papunetin www-sivut 2017. Kuvatyökalu. Viitattu 07.12.2017. www.papunet.net
- Papunetin www-sivut 2018. Äänipankki. Viitattu 08.01.2018. www.papunet.net
- Peda.netin www-sivut 2017. Satuhieronta. Viitattu 19.12.2017. www.peda.net/forssa
- Saarinen, Sanna Leena, 2014. Aistiseikkailu. Jyväskylä: PS-kustannus
- Saarinen, Sanna Leena, 2016. Aistiseikkailu 2. Jyväskylä: PS-kustannus
- Saarinen, Sanna Leena, 2016. Aistiseikkailu 3. Jyväskylä: PS-kustannus
- Salonen, Kari, 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Turku: Juvenes Print Oy
- Stock Kranowitz, Carol, 2015. Tahatonta tohellusta. Juva: WS Bookwell OY
- Söderena, Maarit, 2013, Tunne, Aisti, Toimi!. Helsinki: Foxoffset Oy
- Turun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2017. viitattu 20.01.2018. www.turku.fi
- Virtuaali amk www-sivut. 2018. viitattu 27.1.2018. <http://www2.amk.fi/digma.fi/www.amk.fi/opintojaksot>
- Varhaiskasvatuslaki 19.1.1973/36 muutoksineen.

TONTTU JOULUSAUNASSA- Satuhieronta

(Pidä hetki käsiä selän päällä aloituksen merkiksi).

Tänään tonttu on menossa joulusaunaan (sormilla tontun askeleita).

On mukava istua saunan lämpöön.

Lämpö tuntuu varpaista päähän saakka (painellaan selkää, käsiä ja jalkoja pehmeästi kämmenellä).

Tonttu heittää vettä kiukaalle. Kiukaasta kuuluu ”Tshhh”.

Vesi pirskahtelee kiuasta vasten (tehdään selkään, ensin sormet yhdessä ja avataan sormet selkää vasten).

Tontulle tulee kuuma ja tonttu päättää siirtyä pesulle (sormilla tontun askeleita).

Tonttu ottaa piparin tuoksuista shampoota ja hän alkaa pestä hiuksia (hiuksia hierotaan sormilla).

Tonttu kaataa lämpöistä vettä hiuksiin ja vesi valuu ylhäältä alas (sormilla veden valumista ylhäältä alas päätä ja selkää pitkin).

Sitten tonttu ottaa suklaan tuoksuisen saippuan ja peseytyy (kämmenellä pyörivää liikettä) käsiin, jalkoihin ja selkään.

Lopuksi tonttu huuhtelee lämpöisellä vedellä saippuasta tulleen vaahdon pois (veden valumista sormilla ylhäältä alas).

Tonttu hakee pyyhkeen (sormilla tontun askeleita) ja kietoo pyyhkeen lämpimästi ympärillensä (painellaan kämmenellä selkää, käsiä ja jalkoja ja lopuksi jätetään kädet yläselkään).

Tontulla on nyt puhdas, hyvä ja raukea olo.

Sen pituinen se (kädet selän päälle lopetuksen merkiksi).

Satuhieronnan kirjoittajat Satuhierontaohjaajat Heli Mäkelä, Marika Evikoski ja Minna Kantoniemi

KUNNNIAKIRJA

Mitä silloin nähdä vois, jos näköaistia ei ois?

Tuoksuuko hiekka pahalle vai sittenkin ehkä kesälle?

Mitä ääniä kuulenkaan, jos olen ihan ihan hiljaa vaan?

Maistuuko päärynä sokerille vai sokeri sittenkin päärynälle?

Tuntuuko halaus lämpimältä vai jotenkin vähän ikävältä?

Näitäkin me pohdittiin, kun Aistibingoa pelattiin.

Mukavia juttuja puuhailtiin ja niistä kaikista jotain opittiin.

Hienosti olit mukana!

Olit innokas, reipas ja rohkea!

Kiitos mukanaolosta, oli mukava kanssasi puuhaillla!

Turussa 12.1.2018

Anna-Riina